

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA**

**PRÁVNÍ A SOCIÁLNÍ ASPEKTY DAKTYLOSKOPOVÁNÍ
OSOB**

Diplomová práce

Vedoucí práce :
JUDr. Milan Kučera, Ph.D.

Autor :
Petr Mikloš

1. duben 2007

Personal dactyloscopy – its legal and social aspects

This diploma thesis is focused on criminalistic dactyloscopy, one of many methods of personal identification by fingerprints used in criminalistic praxis. However, this activity involves interventions and restrictions of human rights of persons being dactyloscoped. The areas affected are mainly personal data protection, human dignity and freedom and personal security rights. Thus this procedure has to be legal, reasonable and legitimate.

The aim of this diploma thesis is to provide a complete description of historical development, possible uses and legal framework of criminalistic dactyloscopy. Closely connected to this topic are definitions of several conceptions. The basis of this work lies in an evaluation and comparison of the state of dactyloscopic identification prior to 1990. It also notes the changes occurring after this date and changes connected with the entry of the Czech Republic into the European Union. The aim of this work is to provide the reader or any person interested in this topic with basics of procedures of dactyloscopic analysis and a list of related books for additional information. Resulting from these aims of this work and from the study of professional literature, following hypotheses were established: There was insufficient legal protection of dactyloscoped subjects prior to 1990. After 1990, a gradual development of legal system created conditions of adequate human rights protection of dactyloscoped subjects. Both hypotheses were confirmed by professional literature and legal regulations, mainly Law No. 40/1974 (on the former police functioning), International Pact of Civil and Political Rights as stated in the Law No. 120/1976 Coll., Law No. 283/1991 Coll. (on the Police of Czech Republic) within the meaning of later regulations, Law No. 101/2000 (on personal data protection) and further legal norms.

The concept of this diploma thesis is to provide a complete overview of criminalistic dactyloscopy and a basic sketch of the development of human rights protection of dactyloscoped subjects. Its readers can compare current situation with

historical development. It should give them a wider understanding of this topic with the aim of orientating the readers in basic law regulations and providing them with a list of extra resources.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Právní a sociální aspekty daktyloskopování osob“ vypracoval samostatně a použil jsem jen pramenů, které cituji a uvádím v příložené bibliografii.

Souhlasím s použitím práce k vědeckým účelům.

V Českých Budějovicích 20. dubna 2007

.....
Petr Mikloš

Rád bych poděkoval JUDr. Milanu Kučerovi, Ph.D. za odborné vedení a podnětné návrhy při konzultacích vedených k vypracování diplomové práce.

Obsah

ÚVOD.....	5
1. Současný stav.....	6
1.1. Kriminalistickotechnická činnost	6
1.2. Bezpečnost a ochrana zdraví při práci.....	9
1.2.1. Všeobecná pravidla bezpečnosti práce na místě činu.....	10
1.2.2. Všeobecná pravidla pro práci v laboratoři.....	10
1.2.3. Zásady bezpečné práce v chemických laboratořích.....	11
1.2.4. Zásady bezpečné práce v prostoru balistické střelnice.....	12
1.3. Ochranné prostředky a pracovní pomůcky.....	13
1.3.1. Osobní ochranné prostředky používané na místě činu.....	13
1.3.2. Osobní ochranné prostředky používané v chemické laboratoři.....	14
1.3.3. Osobní ochranné prostředky používané na úseku pyrotechnické služby....	14
1.3.4. Osobní ochranné prostředky používané na úseku balistiky.....	16
1.4. Zdravotní rizika a poskytování první pomoci.....	16
1.4.1. Zdravotní rizika při práci na místě činu, události.....	17
1.4.2. Zdravotní rizika při práci v laboratorních podmínkách.....	17
1.4.3. Drobná řezná poranění.....	17
1.4.4. Popáleniny.....	18
1.4.5. Poleptání a popálení chemikáliemi.....	19
1.4.6. Otravy jedovatými látkami.....	20
1.4.7. Úrazy elektrickým proudem.....	21
1.4.8. Možnost vzniku infekčních chorob.....	22
1.4.9. Možnost vzniku nádorového onemocnění.....	24
1.4.10. Poškození zraku.....	24
1.4.11. Poškození sluchu.....	25
1.4.12. Poranění způsobená výbuchem, střelná poranění.....	26
1.5. Prevence a zdravotní zabezpečení	26
2. Cíl práce a hypotézy	28
3. Metodika.....	29
3.1. Použité metody sběru dat.....	29
3.2. Charakteristika cílového souboru	29
4. Výsledky.....	30
5. Diskuse.....	37
6. Závěr	44
7. Seznam použitých zdrojů.....	46
8. Klíčová slova.....	48
9. Přílohy.....	49

ÚVOD

Uvědomíme-li si, jak závažným společenským problémem je zločin, musí být v zájmu každého slušného člověka, aby byl kriminalitě kladen rozhodný odpor. Kriminalistika jako samostatná vědní disciplína si klade zcela pragmatické, přitom však velmi důležité cíle. Chce přispět k účinnějšímu boji a potírání kriminality tím, že poskytne policejním orgánům, orgánům činným v trestním řízení a znalcům nástroje vědeckého poznání a moderní technické a taktické metody. Jedině pravdivé poznání všech skutkových okolností trestného činu umožňuje, aby skuteční pachatelé neunikli trestní odpovědnosti. Samotný požadavek, aby policie aplikovala ve své činnosti vědecké poznatky a metody, nebude dnes patrně nikdo zpochybňovat. Je očividné, že policie řeší velmi složité problémy, které nejsou zvládnutelné pouze pomocí empirického poznání. Proto se pokládá za samozřejmé, že policie využívá ve své činnosti různé současné možnosti komunikační a výpočetní techniky, informatiky, kriminalistické přístroje a pomůcky.

Při objasňování trestné činnosti a při plnění úkolů policejních sborů po celém světě je často nezbytné zjišťovat totožnost osob nebo původ a druh věci podle stop, které zanechávají. Zjištění pachatele je jednou ze základních podmínek naplnění účelu trestního zákona a trestního řádu v moderní demokratické společnosti. Identifikací osoby nebo věci a potvrzením jejich spojitostí s vyšetřovaným případem se pro potřeby trestního řízení získává důkazní prostředek. Identifikačním prostředkem osob pro potřeby policie celého světa se stal otisk prstu, jenž využívá metoda zvaná daktyloskopie. Moderní metoda identifikace osob však musí vyhovovat následujícím základním podmínkám: musí vycházet z dostatečného množství charakteristických znaků pro každého jedince, musí být použitelná pro každý věk obojího pohlaví a dále musí umožňovat pohodlné, rychlé a jednoznačné srovnání osob. A konečně musí být snadno klasifikovatelná a registrovatelná. Do dnešních dnů se všechny tyto podmínky podařilo splnit pouze daktyloskopií. S těmito podmínkami a využitím značného množství evidovaných osobních dat za použití informačních technologií a výpočetní

techniky, vyvstává i další problém, a to jak účinně zamezit neoprávněnému zásahu a nakládání s osobními údaji každého člověka v rozsahu jeho práv a svobod. Neméně významnou skutečností je to právě dnes, kdy dochází k rozšiřování svobodného prostoru demokracie a užití daktyloskopie jako identifikačního prostředku osob je využíváno v rozsáhlé mezinárodní policejní spolupráci.

Chtěl jsem v diplomové práci přiblížit čtenáři a případným zájemcům o tuto problematiku, alespoň částečný obraz o současném právním stavu této identifikační metody a to nejen v České republice, ale i v prostoru Evropské unie. Je důležité uvědomit si skutečnost, že každá lidská bytost má svá nedotknutelná práva, která jsou mu zaručována základní normou českého právního řádu, Ústavním zákonem č. 1/1993 Sb., Ústavou České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Kládl jsem si za cíl v souhrnu popsat historický vývoj, možnosti využití a právní ustanovení jedné z kriminalistických identifikačních metod, kterou je daktyloskopická expertiza. Podstatou práce bylo vyhodnocení a porovnání stavu daktyloskopické identifikace před rokem 1990 a uvedení podstatných změn po tomto roce 1990 a v souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie.

V souvislosti s cíli práce a k jejich formulování byly na základě studia odborné literatury a především právních norem stanoveny následující hypotézy. Před rokem 1990 nebyla zabezpečena dostatečná právní ochrana daktyloskopovaným osobám. Po roce 1990 docházelo s postupným vývojem práva k vytváření podmínek směřujících k dostatečné ochraně základních lidských práv daktyloskopovaných osob. K získání dat důležitých pro dosažení stanovených cílů a vyhodnocení hypotéz byla použita metoda analýzy dokumentů patřící ke standardní aktivitě jak v kvalitativním, tak kvantitativním výzkumu. Předmětem výzkumu byly dokumenty, které nebyly vytvořeny za účelem výzkumu. Jednalo se především o úřední dokumenty a právní normy vztahující se k problematice, jako byly zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, zákon č. 40/1974 Sb., o Sboru národní bezpečnosti, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů a řada dalších normativních aktů vztahujících se k dané problematice, které jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů. Současně byla použita

odborná literatura, publikace, informace z odborných časopisů a internetových stránek a to zejména při popisu historického vývoje daktyloskopie a dále pak ve spojitosti s právními otázkami daktyloskopické identifikace a úkonů. Současně byla provedena analýza související literatury, která byla podkladem pro již zmiňované právní předpisy.

Veškeré zjištěné poznatky a informace získané studiem literatury jsem nakonec shrnul a uvedl v jednotlivých částech této diplomové práce.

1. Současný stav

1.1. Historický exkurz vývojem daktyloskopie ve světě

Daktyloskopie patří mezi nejstarší disciplíny kriminalistické techniky, které se zabývají identifikací osob. Možnosti identifikace osob na daktyloskopických principech vychází z existence papilárních linií, které jsou vytvořeny na některých částech povrchu lidského těla. Jedná se o vnitřní stranu prstů obou rukou, dlaně obou rukou a prsty a chodidla na obou nohou (15). Na jiných místech povrchu těla se papilární linie nevyskytují. Kriminalisticky důležité je i to, že papilární linie s výjimkou některých lidoopů (podle Darwinovy teorie předchůdců člověka) nejsou vytvořeny u jiných živočichů na Zemi.

I když možnost identifikace člověka podle vytvořených obrazců papilárních linií na zmíněných částech povrchu těla byla známa již několik tisíc let, cesta k praktickému využití těchto poznatků v kriminalistické praxi byla ještě velmi dlouhá. Bylo potřeba provést řadu experimentů, ověřit různé poznatky, navrhnout klasifikační systémy, vypracovat metody zajišťování a třídění stop, zajišťování srovnávacích materiálů a realizovat funkční daktyloskopické evidence.

Skutečnost, že lidské prsty a dlaně mají na svém povrchu různé tvary a rýhování, byla známa lidem již řadu století před naším letopočtem. Již staří Indové, Číňané, Japonci, Asyřané či indiánské kmeny na americkém kontinentě měli povědomí o rozdílnosti a odlišnosti obrazců papilárních linií. Dokladem toho jsou nálezy rytých obrazců, tzv. „petroglýfů“ na kamenech, znázorňující lidskou ruku. Tyto nálezy byly učiněny v roce 1913 na teritoriu dnešního amerického státu Indiana a jejich stáří se odhaduje na několik tisíciletí před naším letopočtem (16). Účel těchto obrazců však nebyl zjištěn. Rovněž u starých Asyřanů je prokázána znalost daktyloskopie. Ve zříceninách asyrské Ninive byla nalezena část slavné Aššurbanipalovy knihovny, založené v devátém století před naším letopočtem. Zde byly na střepech hliněných tabulek vedle jmen i otisky prstů. Z umístění otisků prstů vedle podpisu, které se

vyskytují vždy na stejném místě tabulek, lze usuzovat, že zpracovatel tabulky vtlčil svůj otisk úmyslně, aby tím zabránil padělání. Prvním autorem spisku o otiscích prstů, jako prostředku k zjišťování totožnosti osob, byl Číňan Kio Kung-yen. Podle něj znali Číňané význam otisků prstů a využívali ho při obchodních jednáních. Starý čínský zákoník tehdy nařizoval připojení otisku prstů na dokument v písemné podobě, ve kterém manžel uvádí důvody k rozvodu (rok 618-906 n.l.). Z doby dynastie Sung je známa literatura zabývající se otázkami zhotovování otisků prstů (rok 1107 n.l.). Toto dílo je z kriminalistického hlediska velmi významné proto, že se v něm hovoří o používání otisků prstů při řešení kriminálních případů. Stejně jako z Číny máme doloženy důkazy o znalosti daktyloskopie i z Japonska, Tibetu, Persie, Egypta či Turecka. Například z Japonska pochází první zmínka o daktyloskopii z roku 672 n.l., která pak byla uveřejněna v knize Dějiny Japonska „Nihongi“. Otisk prstu je uznáván v Japonsku prakticky ve stejném období jako v Číně. V Japonsku byl znám mimo otisku celé ruky i způsob nazývaný „bo-han“, což znamená pečeť palce. Jednalo se o sejmutí otisku levého palce zločincům (16). Je rovněž zajímavé, že před nástupem trestu museli odsouzení opatřit svým otiskem rozsudek, což se provádělo podle věrohodně zjištěných zpráv ještě před rokem 1868. Ze současného pohledu jde zřejmě o první pokus vytvoření jakési daktyloskopické registrace otisků prstů známých zločinců.

Ještě dříve, než bylo možné nauku o daktyloskopii využít v praxi, bylo nutné nejprve zvládnout vědecký přístup k této otázce. V roce 1686 Marcello Malpighi, profesor anatomie na boloňské univerzitě, využil tehdy nového přístroje, mikroskopu, a ve svých pojednáních se zabýval vyvýšenými hřebeny na povrchu dlaně a popisoval jejich různé tvary. Všiml si, že tyto čáry na konečcích prstů vytvářejí určité obrazce, jako například smyčky či spirály. Význam tohoto zkoumání mu však pravděpodobně unikl, neboť se touto problematikou již hlouběji nezabýval.

Uplynulo více než jedno století, než se touto otázkou začal opět někdo vědecky zabývat. Byl to Jan Evangelista Purkyně (18.12. 1787), jenž je považován širokou vědeckou veřejností za průkopníka daktyloskopie. Purkyňův přínos pro daktyloskopii je obsažen v jeho 54 stránkovém spise psaném latinsky „Commentatio de examine physiologico organi visus et systematis cutanei“ (Rozprava o fyziologickém výzkumu

orgánu zrakového a soustavy kožní), vydaném v roce 1823 ve Vratislavi. Zásluha J.E. Purkyně spočívá v tom, že jako první popsal základní vzory papilárních linií na konečných prstech a klasifikoval je do devíti vzorů. Rovněž upozornil na trojúhelníkové seskupení papilárních linií (deltu) jako na důležitý klasifikační znak **(10)**. Purkyňova práce však nesledovala možnost využití obrazců papilárních linií k identifikačním účelům. Při svých výzkumech byl veden čistě biologickým zájmem.

Další významnou osobností světové daktyloskopie byl sir William James Herschel (1833-1917), který v letech 1853 až 1875 pracoval ve službách anglické civilní správy v Indii. Jako první použil otisky prstů k identifikačním účelům a uvedl v život praktické policejní pokusy s daktyloskopií, sloužící hlavně k zamezení podvodů při vyplácení různých důchodů. Každý Ind, který měl z nějakých důvodů nárok na důchod byl daktyloskopován a jeho otisk byl úředně zaregistrován. Při každé výplatě pak příjemce stvrdil svým otiskem příjem dávky, čímž byla současně zjištěna jeho identita. Takto získaný materiál postačil ke studiu a poznání, že obrazce papilárních linií jsou po celý život člověka neměnné. Herschel po dostatečném praktickém vyzkoušení své myšlenky zaslal generálnímu inspektoru věznic v Bengálsku návrh, aby daktyloskopie byla zavedena po celé zemi. Se svým návrhem však neuspěl **(11)**.

Brzy po událostech, kdy se v Bengálsku setkal návrh Williama Herschela s nepochopením, povšiml si otisků prstů jiný Angličan, doktor Henry Faulds (1843-1930), působící v tokijské nemocnici Tsukuji, kde přednášel studentům medicíny fyziologii. Nejcennějším zjištěním, které Faulds učinil v roce 1880, je poukaz na to, že otisky prstů z místa trestného činu mohou posloužit k identifikaci zločince, což bylo myšlenkou skutečně originální. Přinejmenším je možno upozornit na to, že nikdo před Fauldsem něco podobného nenavrhl a v tomto směru mu zůstává primát. Ještě téhož roku zpracoval dr. Faulds návod ke snímání otisků prstů, v němž navrhl snímat otisky všech deseti prstů. Fauldsův postup je v praxi používán až do současné doby. Oba Angličané, Herschel i Faulds přišli na jednu a tutéž myšlenku nezávisle na sobě a svými bádáními položili základy pro další vývoj daktyloskopie **(11)**.

V době, kdy se množily návrhy a pokusy s užitím daktyloskopie k účelům identifikace a celá daktyloskopická metoda byla na nejlepší cestě k zavedení do praxe,

přišel nový zvrtný moment, objev antropometrie, která proslavila jméno Alphonse Bertillona.

Když na jaře roku 1888 dorazila do Londýna zpráva o jmenování Alphonse Bertillona šéfem policejní identifikační služby v Paříži, začala se vědecká společnost „Royal Institution“ zajímat o bertillonáž. Požádala proto svého člena sira Francise Galtona (1822-1911) o zhodnocení systému bertillonáže a vypracování studie o této metodě. Galton se však při přípravě přednášky nesoustředil pouze na bertillonáž, ale pojal celý problém jako pojednání o identifikaci. K tomuto účelu soustředil i veškerý možný dostupný materiál týkající se otisků prstů. Obrátil se i na Williama Herschela, který s ním začal ochotně spolupracovat a poskytl Galtonovi všechny nashromážděné materiály. Pod vlivem materiálů nashromážděných Herschelem se Galton zaměřil na využití otisků prstů při identifikaci osob. Své poznatky pak sdělil veřejnosti při přednášce dne 25. května 1888. Při tom si uvědomil, že pokud má být využívána daktyloskopie v policejní službě, je zapotřebí:

- Zjistit, zda se obrazce papilárních linií po dobu života člověka nemění.
- Zjistit, jsou-li variace vzorců papilárních linií tak četné, aby bylo možné identifikovat bez velké námahy jedince mezi tisíci jinými osobami.
- Objasnit, zda bude moci odborník zjistit, budou-li mu předloženy otisky prstů schopné identifikace, že stejné otisky již byly dříve registrovány.

Zdokonalený klasifikační systém publikoval Galton v roce 1895 ve své práci „Fingerprints Directory“ (Registrace otisků prstů), kde upravil názvosloví jednotlivých typů papilárních linií: obloukový vzor, smyčka vpravo, smyčka vlevo a spirála. Galtonem zpracovaný klasifikační systém dopracoval pozdější londýnský policejní prezident Edward Richard Henry (2).

Přínos Francise Galtona spočívá v tom, že položil teoreticko-vědecké základy daktyloskopie na základě stanovení tří fyziologických zákonů, ze kterých kriminalistická daktyloskopie vychází dodnes. Rovněž na základě matematických metod vypočítal, že existuje celkem 64 miliard různých variant v uspořádání papilárních linií při obrazci jednoho prstu. Tím prakticky vyloučil možnost výskytu dvou jedinců se stejným obrazcem papilárních linií.

Současně s výzkumy otisků prstů prováděnými sirem Francisem Galtonem v Anglii, probíhal výzkum této nové identifikační metody i v Jižní Americe, kde ho prováděl Juan Vucetich (1858-1925). Vucetich pracoval ve službách argentinské policie v La Platě. Zde měl za úkol vybudovat antropometrickou kancelář. Ačkoli byla pro něho bertillonáž novinkou, nezaujala ho natolik jako problematika otisků prstů. Na základě svých pozorování a výzkumů stanovil čtyři základní klasifikační typy:

- A. otisky sestávající jenom z oblouků,
- B. otisky s deltou na pravé straně,
- C. otisky s deltou na levé straně,
- D. otisky s deltou na obou stranách.

Tím vytvořil klasifikační systém, v němž označoval palce písmeny A-B-C-D a prsty číslicemi 1-2-3-4, takže vzorec pro všech deset prstů vypadal asi takto: D-1-3-2-4/A-3-1-1-4. Tento klasifikační systém poskytoval stejně jako Galtonův, 1 048 570 možností. S přibývajícím počtem evidovaných karet začal Vucetich členit otisky stejného základního typu podle počtu papilárních linií **(16)**.

Vucetich jako první začal používat pojmu daktyloskopie a zároveň formuloval dvě stěžejní zásady této vědní disciplín:

1. každý člověk má jiné papilární linie,
2. papilární obrazce jsou po celou dobu života neměnné.

V roce 1896 vydává studii s názvem „Instrucciones Generales para el sistema de filiacion“ (Provincia de Buenos Aires, La Plata 1896), kde v kapitole IX. vyložil základy daktyloskopie s vyobrazením a vysvětlením otisků prstů. Velký rozruch vzbudila, jak odpor, tak i souhlas, kniha Juana Vuceticha, vydaná jako učebnice a metodický návod „Dactiloscopia comparada el nuevo sistema Argentino“. V této knize se v mnoha částech odvolává na J.E. Purkyně a zmiňuje se o něm jako o zakladateli daktyloskopického zkoumání ve fyziologii a kriminalistice **(16)**.

I když Juan Vucetich se svou prací zasloužil o prosazení daktyloskopie do praxe, závěr svého života prožil ve značné bídě a onemocněl tuberkulózou. V roce 1921 začal pracovat na „Souhrnu dějin identifikace“, ale svůj rukopis v návalu malomyslnosti zničil. Zemřel v roce 1925 v zapomnění v městečku Doloros (v překladu „bolest“) **(3)**.

V roce 1914 byl svět z pohledu kriminalistiky ještě stále rozdělen na dva tábory. Jedni prosazovali metodu daktyloskopické identifikace, ti druzí, kteří byli v menšině se ortodoxně drželi zastaralé antropometrie. Úzká spolupráce obou identifikačních systémů byla nemožná a neuskutečnitelná. Do té doby se mnohokrát navrhovalo odstranit tento neudržitelný stav a mezinárodně sjednotit nejlepší identifikační metody. V roce 1914 byl poměr antropometrie a daktyloskopie následující:

Antropometrie byla používána v Evropě pouze ve Francii, Lucembursku, Monaku, Rumunsku, v Africe pouze v Alžíru, v Americe pouze v Mexiku. V asijských státech a Austrálii byla používána jen daktyloskopie **(16)**.

Zlom nastal až na jaře roku 1914, kdy Alphons Bertillon zemřel a tím byla odstraněna poslední zábrana, která stála v cestě daktyloskopii v některých zemích a hlavně ve Francii. První mezinárodní policejní kongres konaný v Monaku roku 1914 je z hlediska daktyloskopie významný tím, že se zde razila myšlenka vytvoření mezinárodní policejní organizace a mezinárodního identifikačního systému, založeného na dekadaktyloskopii. Světová válka však přervala veškerá jednání, která ani na druhém mezinárodním policejním kongresu ve Vídni v roce 1923 nedošla úspěchu **(12)**. Na závěr tohoto kongresu však byla přijata rezoluce, která se stala statutem „Mezinárodní kriminální policejní komise“ a z níž později vznikl Interpol.

1.2. Historický vývoj kriminalistické daktyloskopie v českých zemích

Kriminalistika v českých zemích se před první světovou válkou vyvíjela pod výrazným vlivem zahraničních autorů, především rakouských, německých a francouzských kriminalistů. Kriminalistika dosáhla srovnatelných výsledků jako v zahraničí a rozvíjela se především v oblasti kriminalistické techniky, tj. směrem k identifikaci osob a věcí. Na Slovensku byl cítit vliv budapešťského policejního ústředí a po skončení první světové války byl vývoj určován z pražských center policie a četnictva.

V českých zemích v období Rakouska-Uherska rozhodovalo o zavedení identifikačních metod vídeňské c.k. policejní ústředí. Ještě před tím než byla oficiálně zavedena daktyloskopie do kriminalistické praxe, zabýval se touto metodou od roku 1891 tehdy mladý pražský policejní úředník František Protiwenský (některá literatura uvádí jméno Protivenský). Ten si z vlastních prostředků v roce 1903 začal zakládat daktyloskopickou sbírku, kterou dal v roce 1908 k dispozici veřejnému použití. Tuto sbírku daktyloskopických karet lze považovat za jednu z nejstarších vůbec, protože její základ a založení sahá do roku 1903 a na základě takto získaných materiálů a zkušeností napsal František Protiwenský svoji publikaci „Nauka o daktyloskopii a popisování osob“ (vyšla německy v roce 1917 a poté česky v roce 1920) **(16)**.

Zhruba ve stejném časovém období, v roce 1907, založil štábní kapitán četnického velitelství na Vinohradech Josef Povondra daktyloskopickou sbírku, která v roce 1922 čítala na 25 000 daktyloskopických karet. Tato sbírka byla téhož roku na základě výnosu Ministerstva vnitra č. 9668/13 z roku 1922 sloučena s daktyloskopickou sbírkou pražského policejního ředitelství. Na základě výše zmíněného výnosu byl vytvořen i Poznávací úřad Policejního ředitelství v Praze. Tento úřad byl celostátní daktyloskopickou ústřednou.

V roce 1928 bylo zřízeno Ústřední četnické pátrací oddělení, aby jednotně řídilo výkon četnické kriminální služby prostřednictvím četnických pátracích stanic. Výnosem ministra vnitra z roku 1929 byla zřízena Všeobecná kriminální ústředna v Praze, kam již byly zasílány daktyloskopické karty z celého světa k ověření totožnosti v cizině daktyloskopovaných našich státních příslušníků.

O činnosti četnického oddělení v letech 1922-1927 svědčí i následující údaje. Bylo vypracováno téměř 70 000 daktyloskopických karet, pomocí kterých byla zjištěna totožnost 33 275 osob, z nichž uvedlo nepravou totožnost 5 409 potulných cikánů a 1 147 jiných osob. K posouzení byly zaslány stopy zajištěné na místě trestných činů ze 4 648 případů, ale pouze 2 308 jich bylo použitelných (což není ani 50%) a porovnáním těchto stop byli zjištěni pachatelé 297 trestných činů. Za sledované období zpracovalo uvedené oddělení 282 znaleckých posudků z oboru daktyloskopie **(16)**.

V roce 1922 vychází písemnost mající charakter služební knihy s názvem

„Pokyny pro službu pátrací a daktyloskopickou“. Toto dílo, jenž sepsali četníci důstojníci Oldřich Pinkas a Josef Povondra, mělo velký význam i přesto, že bylo určeno pouze pro služební potřebu. Publikace, schválená ministrem vnitra jako služební a učební pomůcka, obsahuje základní poznatky z oblasti kriminalistické techniky a taktiky v českém jazyce.

V době první republiky vychází i další neméně významná publikace encyklopedického charakteru autorů Josefa Šejnohy, Otto Fanty a Ladislava Moravce pod názvem „Systém kriminalistického vzdělání“, ve které je souhrnně pojednáno o daktyloskopii.

Za doby nacistické okupace byla daktyloskopická sbírka pod neustálým útokem německé kriminální policie. Tato sbírka obsahovala v roce 1939 na 250 000 daktyloskopických karet. Německá kriminální policie se snažila o převzetí a zrekvalifikování této sbírky na berlínský klasifikační systém. Aby tomu bylo zabráněno, byl uměle navýšen počet daktyloskopických karet o 100 000. Při takovém počtu karet by bylo překvalifikování velmi náročné a pracné. To odradilo německou policii a daktyloskopická sbírka tak zůstala v původním stavu **(16)**.

Kniha Václava Noska vydaná v roce 1947 pod názvem „Daktyloskopie, chierskopie a pedoskopie“ se stala velkým přínosem do kriminalistické literatury. Na dlouhá léta byla tato kniha základní učebnicí daktyloskopických disciplín.

V druhé polovině 40. let 20. století byla založena Kriminální ústředna, z které následně vzešel Kriminalistický ústav. V rámci Kriminální ústředny vznikly odbory „T“ a „I“. Oba tyto odbory byly později sloučeny a v rámci Hlavní správy Veřejné bezpečnosti vznikl vědeckotechnický odbor. Ten byl pak rozkazem ministra vnitra č. 166/1958 ze dne 12. prosince 1958 reorganizován a přejmenován na Kriminalistický ústav Hlavní správy VB.

V této souvislosti vedl a vede Kriminalistický ústav Praha centrální daktyloskopickou registraci, do které patří sbírka otisků prstů, sbírka stop z míst dosud neobjasněných trestných činů a sbírka stop z objasněných případů. Na přelomu 80. a 90. let se začal připravovat na zpracování daktyloskopických otisků a daktyloskopických stop prostřednictvím výpočetní techniky. Od roku 1994 je

pracoviště daktyloskopie Kriminalistického ústavu Praha vybaveno automatizovaným daktyloskopickým identifikačním systémem AFIS 2000 **(28)**.

Zde je rovněž na místě zmínit skutečnost, že na jednotlivých správách krajů jsou zřízeny odbory kriminalistické techniky a expertiz, ve kterých jsou začleněny oddělení jednotlivých druhů expertiz (např. balistika, pyrotechnika, mechanoskopie, trasologie, biologie, chemie, DNA) a samozřejmě i oddělení daktyloskopie. Toto oddělení v působnosti kraje zpracovává daktyloskopické otisky a stopy z míst trestných činů a vede k tomu i příslušné registrace. Oddělení daktyloskopie zpracovává znalecké posudky a odborná vyjádření v rozsahu své působnosti.

1.3. Pojem, předmět a význam daktyloskopie

Název daktyloskopie je odvozen z řeckých slov daktylos – prst a skopeo – hledím **(18)**. Obecně se charakterizuje jako nauka o obrazcích papilárních linií na vnitřní straně článků prstů rukou, dlaní a na prstech nohou a chodidlech.

Daktyloskopii můžeme pojímat v širším i užším smyslu. V užším smyslu ji můžeme vnímat jako metodu k identifikaci osob podle zvláštností kresby papilárních linií. V širším pojetí ji můžeme rozumět jako způsobu snímání daktyloskopických otisků, vyhledávání, zviditelňování a zajišťování daktyloskopických stop a jejich hodnocení například z pohledu relativního stáří a pravosti vzniku.

Daktyloskopie je obor kriminalistické techniky, který zkoumá obrazce papilárních linií na vnitřní straně posledních článků prstů rukou a na dalších člancích prstů rukou, na dlaních a prstech nohou a chodidel z hlediska zákonitostí jejich vzniku, vyhledávání, zajišťování a zkoumání s cílem identifikovat osobu, která otisk vytvořila **(15)**. Význam daktyloskopie spočívá především v tom, že umožňuje za optimálních podmínek jednoznačně identifikovat konkrétní osobu (pachatele, popřípadě tzv. domácí osobu), která vytvořila zkoumanou stopu související s událostí trestného činu nebo jiné kriminalisticky relevantní události. V kriminalistické praktické činnosti

daktyloskopie umožňuje:

- Identifikaci osob (pachatelů, podezřelých, domácích osob) podle stop zanechaných na místě kriminalisticky relevantní události.
- Identifikaci mrtvol neznámé totožnosti, jestliže obrazce papilárních linií na jejich prstech a dlaních jsou způsobilé k získání technicky kvalitních otisků využitelných v procesu identifikace.
- Identifikaci osob, které nechtějí nebo nemohou prokázat svoji totožnost (běženci, migranti, osoby s duševní poruchou, osoby v bezvědomí apod.).
- Výjimečně rozhodnutí o tom, kterým prstem nebo částí pokožky pokrytou papilárními liniemi byla příslušná daktyloskopická stopa vytvořena (tyto informace mohou mít kriminalistickotaktický význam).

V praxi se nejčastěji navzájem porovnávají:

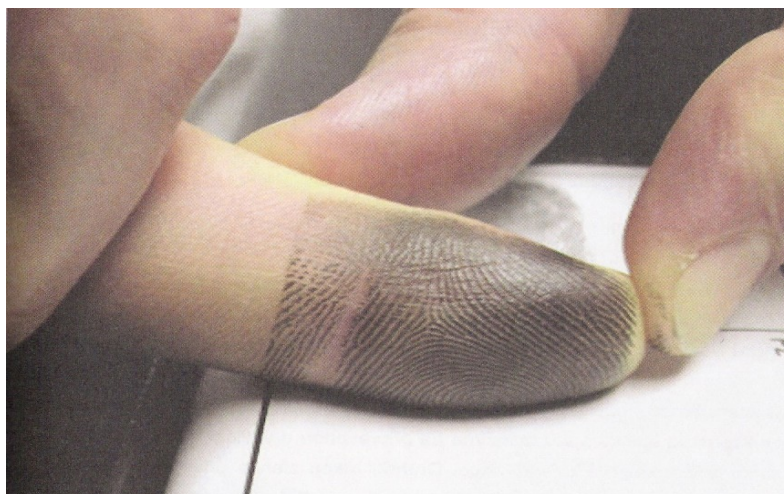
- Stopy z místa činu s kontrolními (srovnávacími) otisky osob vytypovaných, podezřelých nebo domácích (osoba, která se na místě zdržovala v rámci své činnosti - uživatel bytu, pracovník firmy apod., ale na vyšetřované události neměla podíl – tyto otisky ani srovnávací otisky těchto osob nesmí být použity kromě daného případu a po použití se likvidují).
- Stopy zajištěné na místě činu se srovnávacími otisky osob, jež jsou uloženy v daktyloskopických registracích.
- Stopy zajištěné na místě činu se stopami z míst neobjasněných trestných činů.
- Otisky prstů osob neznámé totožnosti a mrtvol se srovnávacími otisky prstů v registracích.

Kriminalistickou podstatu daktyloskopie tvoří vědecké poznatky o fyziologických vlastnostech kůže člověka. Z hlediska možného využití pro identifikaci osob bylo nutno prokázat exaktním způsobem individuálnost, neměnnost a neodstranitelnost obrazců papilárních linií. To se podařilo anglickému přírodovědci Francisu Galtonovi (1822-1911) **(3)**.

Kriminalistická praxe se ve využitelnosti obrazců papilárních linií řídí právě

těmito obecně uznávanými zákonitostmi:

1. Zákon o neměnnosti obrazců papilárních linií – obrazce papilárních linií se v průběhu celého života člověka relativně nemění a ponechávají si svůj sled, skladbu, návaznost i relativní vzdálenost mezi jednotlivými markanty.
2. Zákon o neodstranitelnosti papilárních linií – papilární linie jsou neodstranitelné pokud není odstraněna nebo zničena zárodečná vrstva kůže.
3. Zákon o individuálnosti obrazců papilárních linií – na světě neexistují dva lidští jedinci, kteří by měli shodné obrazce papilárních linií.

Obrázek č. 1 - Ukázka daktyloskopování osoby

Otisky prstů mají zásadní význam pro individuální identifikaci osob, a to i v případě identifikace jednovaječných dvojčat. Pomocí analýzy DNA nelze totiž, alespoň doposud, uskutečnit jejich rozlišení. V některých případech jednovaječných dvojčat může být jejich obrazec papilárních linií velmi podobný, často však mají odlišné i základní daktyloskopické vzory, které byly v minulosti v daktyloskopii využívány **(16)**.

Všechny tři základní zákony byly již mnohokrát podrobeny zevrubnému prověřování a nejrůznější pracovníci se snažili nalézt cesty k dokázání, nebo naopak

zpochybnění jejich platnosti. Všechny provedené práce však nakonec jednoznačně potvrdily platnost uvedených základních daktyloskopických zákonů. Postupně tak byla daktyloskopie, a na jejím základě prováděná identifikace osob, uznána jako soudní důkaz identity člověka (15).

1.4. Daktyloskopické identifikační systémy a registrace

Od vzniku daktyloskopie byly do policejní praxe zaváděny různé klasifikační daktyloskopické systémy založené na třídění otisků posledních článků prstů rukou podle obrazců papilárních linií. Tyto systémy podstatnou měrou zvyšovaly efektivnost kriminalistické daktyloskopické expertizy. S rostoucím počtem evidovaných otisků v daktyloskopických sbírkách se systémy stávaly postupně málo efektivními, a tak se hledaly nové možnosti a systémy k vytěžování daktyloskopických sbírek. Mezi tuto snahu můžeme zařadit tzv. Jörgensenův systém známý též pod názvy telegrafický systém nebo systém na dálku. V tomto systému byly kromě základního vzoru kresby kódovány podle daných pravidel i jednotlivé markanty ve středu vzoru. K tomu byl využíván speciální měřicí přístroj, který byl vyryt na přitlačené sklo lupy a poloha markantů se určovala podle úhlu a vzdálenosti. Tento systém však pro svoji chybovost vycházející zejména z odlišného odčítání kresby jednotlivými klasifikátory nenašel velké uplatnění a brzy upadl do zapomnění (16).

Další skupiny systémů, které však nenašly celoplošného využití, byly vytvořené z víceúčelových klasifikačních systémů zpracovávaných v děrnoštítkových systémech nebo systémem IBM.

1.4.1. Dekadaktyloskopický a monodaktyloskopický systém

Ještě dříve, než se začalo plně využívat výpočetní techniky v oblasti identifikace osob, byly u nás vedeny dva systémy. První základní skupina byla nazvána dekadaktyloskopický systém, který sloužil především k identifikaci osob, například k ověření identity některých pachatelů trestných činů nebo dalších osob, o kterých to stanovily příslušné právní předpisy (osoba se sklonem k toulání, osoby zbavené způsobilosti k právním úkonům atd.), ale i neznámých mrtvol(15, 29). K účelu tohoto systému se vyhotovovala dekadaktyloskopická karta s otisky prstů, úředním popisem osoby a jmenná identifikační karta s otiskem palce a ukazováku pravé ruky, která byla doplněna o dekadaktyloskopický vzorec.

Druhá základní skupina umožňovala vyhledávání pachatelů trestných činů na základě daktyloskopických stop. Byl to klasifikační systém jednoprstý, nazývaný monodaktyloskopický systém (15, 29). Tento systém obsahoval dva druhy karet:

- Jmenná karta, která sloužila k porovnání stop prstů a dlaní zajištěných na místě činu s otisky prstů a dlaní registrovaných pachatelů v případě existence konkrétních podezřelých osob.
- Karta pro jednotlivé otisky všech deseti prstů, která byla ve dvojím vyhotovení rozstříhána a roztříděna podle jednotlivých prstů a podle základních daktyloskopických vzorů.

Součástí každé daktyloskopické registrace pak je i registrace jmenná, umožňující rychle vyhledat, zda určitá osoba známého jména je již v registraci.

Mimo uvedené systémy existovaly i systémy několikaprstové, ale ve svých principech se příliš nelišily od desetiprstových systémů. Tyto systémy však u nás nebyly vedeny.

1.4.2. Systém AFIS 2000

Z důvodů časové náročnosti při zpracovávání daktyloskopických expertiz a vlivem stoupajícího počtu trestných činů byly po celou dobu existence tohoto vědního oboru vyhledávány klasifikační systémy, které by přispěly ke zvýšení efektivity a rychlosti. Tento problém byl zdárněji řešitelný v období nástupu výpočetní techniky. Celosvětově byl pak vyřešen až se zavedením počítačových automatizovaných identifikačních systémů. Tyto systémy umožňují velmi rychlé vyhledání nejpodobnějších evidovaných otisků se stopou zajištěnou na místě činu.

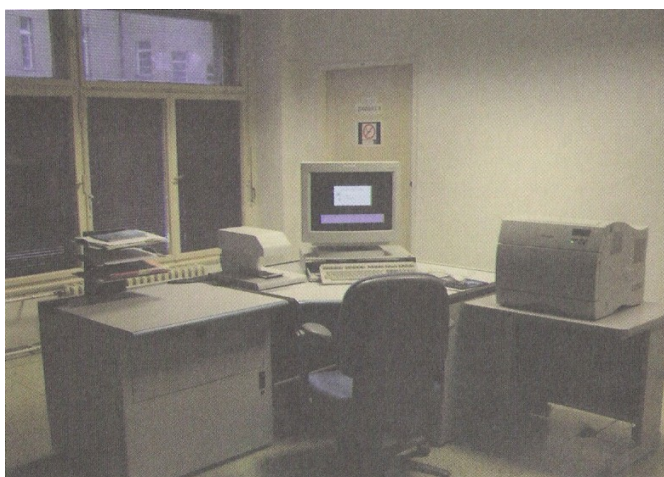
Předchůdcem systému AFIS byl v naší policejní praxi systém EDOS (Evidence Daktyloskopických Otisků a Stop). V návaznosti na politické a ekonomické změny byl tento systém ukončen a v roce 1994 byl na Kriminologickém ústavu Praha uveden do provozu systém AFIS 2000 (Automated Fingerprint Identification systém – automatizovaný daktyloskopický identifikační systém) **(16)**. Tento systém byl postupně zaveden i na jednotlivé odbory kriminalistické techniky a expertiz správ krajů policie. Jedná se o otevřený systém jehož strukturu lze podle potřeby a praxe rozvíjet a měnit, a to jak po stránce softwaru, tak i po stránce hardwaru. V paměti tohoto systému jsou zafixovány otisky posledních článků prstů rukou osob daktyloskopovaných a evidovaných v České republice s možností neustálého doplňování těchto údajů. Současně je zde vedena evidence daktyloskopických stop z míst dosud neobjasněných trestných činů rovněž s možností neustálého doplňování údajů. Dnešní podoba systému pracuje obrazně ve třech režimech – režim rychlé odezvy, režim zpracování daktyloskopických karet a režim zpracování daktyloskopických stop **(6, 19)**. Popisovat zde detailně činnost celého systému by bylo velmi zdlouhavé, proto uvedu jen ve stručnosti základní popis činnosti. Systém v režimu rychlé odezvy provede porovnání podle vektorového zpracování jednoho palce a následně seřadí možné kandidáty na shodu podle podobnosti v sestupném pořadí. U prvních sto kandidátů provede porovnání upravených bitmapových obrazů druhého prstu a poté předloží jednoho kandidáta, jako totožného se ztotožňovanou osobou anebo stanoví negativní výsledek.

V režimu zpracování daktyloskopických stop expert provede snímání stopy pomocí snímací kamery. Následně musí expert manuálně okótovat markanty, popřípadě

označit vzor a umístění vrcholu a delty vzoru. Poté se stopa odešle ke zpracování do systému. Daktyloskopické stopy systém porovná pouze podle vektorových diagramů. Kandidáty shody seřadí sestupně a předloží na obrazovku k vizuálnímu porovnání, které musí provést opět příslušný expert.

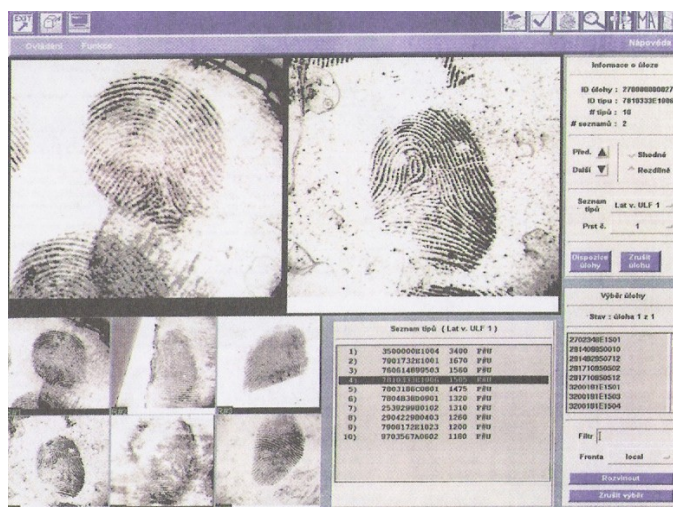
V režimu zpracování daktyloskopických karet se do systému vkládají daktyloskopické otisky prstů skenováním vyhotovených daktyloskopických karet nebo elektronickými snímači přímo z pokožky daktyloskopované osoby.

Systém tedy porovnává daktyloskopické otisky a daktyloskopické stopy na základě zakódování jednotlivých charakteristických znaků papilárních linií – markantů(19).

Obrázek č. 2 - Pracovní stanice systému AFIS 2000 – verifikační stanice stop

Obrázek č. 3 – Ukázka verifikace stop na pracovní stanici systému AFIS 2000

1.4.3. EURODAC

Kriminalistická daktyloskopie se již zdaleka nevyužívá pouze k objasňování trestné činnosti, ale i ke kontrole provádění azylové politiky a nelegální migrace cizinců. Evropská unie (dále jen EU) jako představitel moderní a progresivní metody integrace evropských států řeší již dlouhá léta problematiku nelegální migrace a jednotné azylové politiky. Na základě nařízení Komise EU započal jednotný postup v řešení těchto otázek. Zásadním rozhodnutím odpovědných orgánů EU bylo provádět kontrolu azylové politiky za využití automatizovaných daktyloskopických identifikačních systémů. Řešením bylo vytvoření rozsáhlého systému, který byl nazván Eurodac. Tento systém vznikl na základě nařízení Rady EU č. 2725/2000 za účelem efektivní aplikace Dublinské úmluvy členských států Evropské unie v rámci určování státu odpovědného za posouzení žádosti o azyl podané v jednom z členských států (29, 42). Na základě tohoto nařízení byl k 1. lednu 2001 uveden do zkušebního provozu daktyloskopický identifikační systém.

Při vstupu České republiky do Evropské unie dne 1.5. 2004 byl na našem území

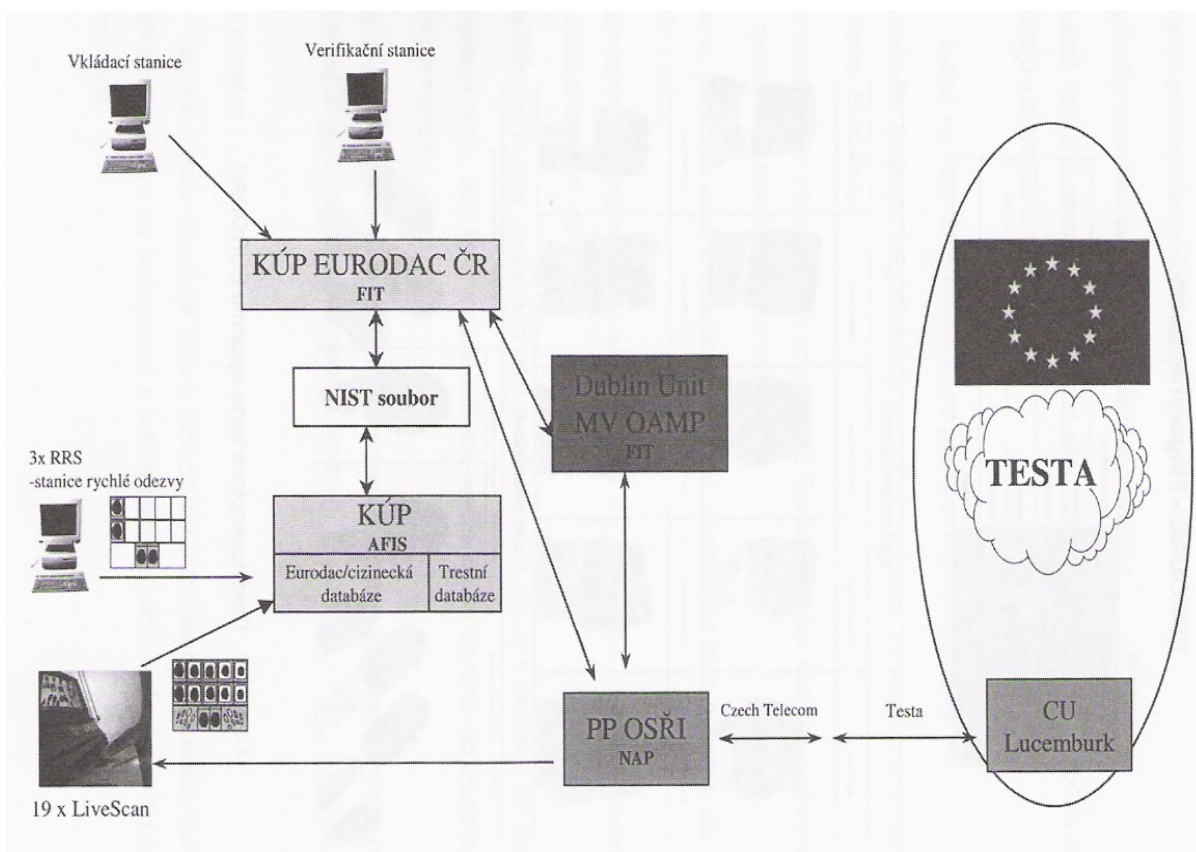
spuštěn provoz systému Eurodac a od této doby je plně funkční.

System Eurodac je tvořen centrální databází v Luxembourg, rozdělenou na tři kategorie podle okruhů migrantů a s ní elektronickou cestou spojenými národními pobočkami. Prostřednictvím porovnání otisků prstů systém zjišťuje totožnost osob výhradně pro účely aplikace úmluvy o určení státu odpovědného za přezkoumání žádosti o azyl podané v některém ze členských států. Je tedy postaven na podobném systému jako systém AFIS s rozdílem datových toků.

V České republice je pro účely tohoto systému rozmístěno devatenáct livescannerů dle potřeb Cizinecké a pohraniční policie. Systém je v nepřetržitém provozu 24 hodin denně **(14)**.

Okruh osob, kterým jsou otisky snímány pro účely systému tvoří tři kategorie:

- Žadatelé o azyl,
- Cizinci zadrženi při protiprávním přechodu vnější hranice EU,
- Cizinci zadrženi při protiprávním pobytu na území EU **(14)**.

Obrázek č. 4 – Schéma datových toků systému Eurodac mezi Dublinským centrem ČR, Kriminologickým ústavem Praha, jednotlivými služebnami Cizinecké a pohraniční policie (19 livescannerů) a centrálou Eurodac v Luxembourg

1.4.4. FODAGEN

Systém FODAGEN je databázový informační systém klient-server, přesněji počítačové rozhraní, které umožňuje vstupovat do stávajících databázových informačních systémů, jež zejména umožní:

- Evidovat nezbytná data týkající se fotografování, včetně popisu osob, daktyloskopování a odběru bukalního stěru (identifikační úkon pro budoucí identifikace) přímo na pracovišti kriminalistického technika.
- Zjednodušit rutinní práci kriminalistickým technikům, zejména při zhotovování

daktyloskopických karet a pořizování TKF (třídílná kriminalistická fotografie), fotografií zvláštních znamení a tetování.

- On-line přístup k informacím o evidovaných osobách a údajích o nich policejnímu orgánu, který má zadrženého pachatele (resp. osobu) a musí rozhodnout, zdali je potřeba u osoby provést identifikační údaje, nebo je potřebné pouze doplnit.
- On-line přístup k informacím o evidovaných osobách a údajích o nich též kriminalistickým technikům, expertům OKTE (odbor kriminalistické techniky a expertiz) či KÚP (Kriminalistický ústav Praha).
- Případně i dalším službám, které mají právo přístupu do informačního systému KSU.
- Zjednodušit a zpřehlednit pohyb in natura pořizovaných fotografií, daktyloskopických karet a bukálních stěrů mezi pracovištěm, kde byly pořizeny a cílovým pracovištěm (zejména expertizním pracovištěm KÚP).
- Zautomatizovat statistické vykazování (5).

1.5. Využití otisků papilárních linií prstů a dlaní v jiných oborech

Otisk papilárních linií prstů a dlaní má pro každého jedince svoji charakteristickou a nezaměnitelnou podobu. Ve své podstatě můžeme hovořit o autentickém podpisu osoby. Využití těchto podpisů je možné aplikovat v široké oblasti lidského života a to zejména tam, kde je potřebné přesně určit identitu jednotlivce.

V současné době, přesněji od 1. září 2006 na základě nařízení Rady EU č. 2252/2004, dochází k zavádění cestovních dokladů, které obsahují strojově čitelné a biometrické údaje. Jedná se především o digitální fotografii obličeje a podpis občana. Během roku 2008 bude k těmto biometrickým údajům přiřazen i otisk prstu držitele takového dokladu. Biometrické prvky zajišťují spolehlivé ztotožnění pravého držitele cestovního pasu s tímto dokladem. Tyto opatření reagují na neustále se zvyšující nároky na bezpečnost a boj s terorismem.

Biometrických údajů je však možné využít i v oblasti zabezpečení přístupů do prostorů s omezením vstupu pro určité osoby či různých zabezpečovacích systémů. Toho je možné využít například v rámci armády, policie, zdravotnických zařízení, státních organizací nebo soukromých firem. Takové zabezpečovací a identifikační systémy pak pracují za využití biometrických údajů (například otisk prstu, snímání sítnice oka, snímání tvaru ruky nebo krevního řečiště) a jejich verifikace s originálem. Systémy lze využít nejen k identifikaci osob, ale i například evidenci docházky a nebo pohybu v oblasti režimového pracoviště.

Další možné využití kresby papilárních linií otisků prstů se jeví v oborech zdravotnictví a psychologii. Byla vytvořena již řada studií na toto téma, například studie „Dermatoglyfy rukou české populace“ kolektivu autorů pod vedením RNDr. Zdeňka Kleina z Psychiatrického centra v Praze (27). Tato studie pojednává o dermatoglyfech prstů a dlaní na sledovaném vzorku obyvatelstva České republiky a jejich vliv na screening Downova syndromu. Jak dnes již víme, dermatoglyfy odráží události ve vývoji ektodermu a tedy i centrální nervové soustavy do období do konce druhého trimestru intrauterinního vývoje. Tvorba dermatoglyfů pochází z ektodermu, tedy shodného zárodečného materiálu jako centrální nervová soustava. Jejich popis a analýza je užitečná zejména při pátrání po potenciálním prenatálním poškození jedince. Kromě toho je možné ze symetrie párových vzorů pravé a levé ruky odečíst další důležitý údaj, takzvanou flukтуаční asymetrii. Ta určuje míru vývojové nestability jedince. Existuje celá řada informací, které jsou z prstových a dlaňových vzorů získávány. U schizofrenního onemocnění byla v porovnání s kontrolami opakovaně zjištěna řada odchylek – například v parametru AFCR (Absolute Finger Ridge Count), tedy v počtu papilárních linií na všech deseti prstech či obecně v odchylném průběhu papilárních linií. Tyto odchylky nás odkazují k pravděpodobnému postižení vývoje ektodermu včetně narušeného vývoje centrální nervové soustavy u takto postižené populace, jak uvádí kolektiv autorů pod vedením Filipa Španiela z Psychiatrického centra Praha 3.LF UK, Centra neuropsychiatrických studií, ve své práci „Vývojová nestabilita, geny, lateralizace mozku a schizofrenie: příběh s otevřeným koncem“(25).

V současné době je možné se setkat i s literaturou popisující vštěnění nebo čtení

osudu podle kresby papilárních linií na rukou. Tyto metody jsou staré jako samo lidstvo. Mluvíme o chirologii nebo chiromantii. Za těmito pojmy, které jsou odvozeny od řeckého slova „kheir“ (ruka), se skrývají dvě pojetí praxe čtení z ruky. Chirologií se rozumí osvícenější, psychologický směr, který je založen na pochopení a citlivé práci, zatímco chiromantie hledá neměnná znamení, která mohou znamenat něco dobrého nebo zlého (7).

Obrazce papilárních linií na rukou jsou velmi různorodé a pro každého jedince specifické. Co vše ještě bude možné z těchto jednoduchých znaků odčítat je otázkou budoucnosti.

2. Cíl práce a hypotézy

Cílem diplomové práce je v souhrnu popsat historický vývoj, možnosti využití a právní ustanovení jedné z kriminalistických identifikačních metod, kterou je daktyloskopická expertiza, používaná v souvislosti s praktickou činností Policie České republiky při objasňování trestné činnosti. S tím je současně spojeno vydefinování některých pojmů z oblasti této problematiky.

Diplomová práce je rozdělena na část teoretickou, která nabízí zajímavý exkurz do vývoje daktyloskopie, popis identifikačních systémů a možné využití daktyloskopie v jiných oborech. Praktická část je zaměřena na posouzení a vyhodnocení právního hlediska a posouzení využití daktyloskopické identifikace v praxi. Podstatou práce je pak vyhodnotit a porovnat stav daktyloskopické identifikace před rokem 1990 a uvést změny po tomto roce a v souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie.

Cílem práce je rovněž předložit čtenáři či zájemci o tuto problematiku základní poznatky o metodice daktyloskopického zkoumání a nabídnout seznam literatury, ze které je možné čerpat další hlubší informace.

V souvislosti s cíli práce a na základě studia odborné literatury byly stanoveny následující hypotézy:

H₁: Před rokem 1990 nebyla zabezpečena dostatečná právní ochrana daktyloskopovaným osobám.

H₂: Po roce 1990 docházelo s postupným vývojem práva k vytváření podmínek směřujících k dostatečné ochraně základních lidských práv daktyloskopovaných osob.

3. Metodika

3.1. Metodika sběru dat

K získání dat důležitých pro dosažení stanovených cílů a vyhodnocení hypotéz byla použita metoda analýzy dokumentů. Tato metoda patří ke standardní aktivitě jak v kvalitativním, tak kvantitativním výzkumu (4). Za dokumenty můžeme obecně považovat veškeré stopy lidské existence, které nebyly vytvořeny za účelem našeho výzkumu. Rozmanitost dokumentů znamená první výhodu této strategie zkoumání. Tato metoda otvírá přístup k informacím, které by se jiným způsobem jen těžko získaly. Druhou výhodou je, že data nejsou vystavena působení zdrojů chyb nebo zkreslení, jež vznikají například při uskutečňování rozhovorů nebo pozorování, měření a testování. Subjektivita výzkumníka hraje roli při výběru dokumentů, ale ne v informacích, které dokumenty obsahují. Mluvíme o nereaktivním způsobu sběru dat (4).

V práci byly využity neosobní oficiální (úřední) dokumenty (32). Tyto dokumenty byly charakteru jak primárního (úřední záznamy, zákony), tak sekundárního (17). Jedná se především o zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, zákon č. 40/1974 Sb., o Sboru národní bezpečnosti, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů a řada dalších normativních aktů vztahujících se k dané problematice, které jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů. Současně byla použita odborná literatura, publikace, informace z odborných časopisů a internetových stránek a to zejména při popisu historického vývoje daktyloskopie a dále pak ve spojitosti s právními otázkami daktyloskopické identifikace a úkonů.

Některé informace byly vyhledávány na internetových stránkách a následně zpětně ověřovány v odborných publikacích či opětovně na webových stránkách příslušných institucí.

Literatura citovaná v seznamu použitých zdrojů byla analyzována a komparována s literárními prameny ze sledovaného období. Současně byla provedena

analýza související literatury, která byla podkladem pro již zmiňované právní předpisy.

Nakonec byly veškeré získané poznatky a informace ze studia literatury shrnuty a zpracovány tak, jak jsou uvedeny v této části práce.

4. Výsledky

4.1. Kriminální daktýloskopie před rokem 1990 a její právní zakotvení

Právní řád a existující právní instituty neposkytovaly před rokem 1990 skutečnou ochranu lidských práv. Tehdejší Československo, podobně jako Sovětský svaz (dále jen SSSR) a další státy východní Evropy, přistoupilo k oběma mezinárodním paktům Organizace spojených národů (dále jen OSN) o lidských právech jen formálně. Jednalo se o Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, které vyhlásilo Valné shromáždění OSN dne 16. prosince 1966, a které ratifikovalo tehdejší Československo dne 23. prosince 1975 s platností od 23. března 1976 ve sbírce zákonů pod č. 120/1976 Sb. **(41)**. Československo však nepřistoupilo k takzvanému opčnímu (fakultativnímu) protokolu, jehož přijetí členským státem Mezinárodního paktu o občanských a politických právech teprve znamenalo, že členský stát uznává právo svých občanů a dalších osob pod svojí jurisdikcí stěžovat si na nedodržování Paktu k Výboru pro lidská práva při OSN, který byl Paktem jako kontrolní mechanismus zřízen. Samotnou možnost dvojího režimu členských států, lišícího se v přísnowi kontrolního mechanismu, si SSSR, Československo a další státy již v 60. letech, při vytváření Paktu, vynutily. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech vychází ze Všeobecné deklarace lidských práv majíce na zřeteli závazek států vyplývající z Charty Organizace spojených národů. Článek 16 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech uvádí, že každý má právo na to, aby byla všude uznávána jeho právní osobnost. Článek 17 hovoří o tom, že nikdo nesmí být vystaven svévolnému zasahování do soukromého života, do rodiny, domova nebo korespondence ani útokům na svou čest a pověst **(41)**.

V době před rokem 1990 pracovala policie, tehdy Sbor národní bezpečnosti, na základě zákona č. 40/1974 Sb., o Sboru národní bezpečnosti, ze dne 24. dubna 1974. Na základě tohoto zákona byli příslušníci Sboru národní bezpečnosti (dále jen SNB) oprávněni požadovat prokázání totožnosti a činit úkony související s prokázáním

totožnosti osoby. Tato oprávnění vycházejí z § 20 a § 21, 22 tohoto zákona.

Oprávnění požadovat prokázání totožnosti dle § 20 zákona č. 40/1974 Sb.

- 1) Při plnění úkolů podle tohoto zákona jsou příslušníci Sboru národní bezpečnosti oprávněni vyzvat každého, aby hodnověrným způsobem prokázal svou totožnost.
- 2) Každý je povinen výzvě podle předchozího odstavce vyhovět.
- 3) Příslušníci Sboru národní bezpečnosti jsou oprávněni předvést každého, kdo nechce nebo nemůže hodnověrně prokázat svou totožnost.
- 4) Předvedená osoba musí být ihned po zjištění totožnosti, nejpozději však do 24 hodin od předvedení, propuštěna.
- 5) O předvedení podle odstavce 3 sepíše se u příslušného útvaru SNB úřední záznam **(55)**.

Úkony při zjišťování totožnosti neznámých osob dle § 21 a § 22 zákona č. 40/1974 Sb.:

- 1) Nelze-li totožnost neznámé osoby zjistit jinak, jsou příslušníci SNB oprávněni požadovat strpění nezbytných úkonů jako je snímání daktyloskopických otisků, fotografování, zevní měření těla a jeho částí a zjišťování zvláštních tělesných znamení.
- 2) K účelu uvedenému v předchozím odstavci jsou příslušníci SNB oprávněni požadovat vzorek rukopisu a půjčení věci, jež mají vztah k totožnosti neznámé osoby. Kdo je o vzorek rukopisu nebo o půjčení věci požádán, je povinen žádosti vyhovět.

Příslušníci SNB jsou na základě § 22 zmiňovaného zákona oprávněni činit úkony uvedené v § 21 též při objasňování přečinů, vyhledávání a vyšetřování trestných činů, a to i u osob, na nichž, popřípadě k jejichž škodě byl čin spáchán nebo u nichž bylo zjištěno, že byly přítomny na místě činu **(55)**. Zákon č. 40/1974 Sb., o Sboru národní bezpečnosti rovněž nespécifikoval, kdo může provádět zevní měření těla a zjišťování zvláštních tělesných znamení. Tento úkon mohl provádět tedy určený policista (kriminalistický technik) popřípadě jakýkoliv příslušník SNB. V případě, že se jednalo o osobu opačného pohlaví, u které byly prováděny tyto úkony, mohlo dojít k zásahu v oblasti lidské důstojnosti, jelikož úkon nemusela provádět osoba stejného

pohlaví nebo lékař.

Snímání daktyloskopických otisků prstů a dlaní osob provádí speciálně vyškolený policista, kriminalistický technik, dle stanovených interních metodických pokynů na tiskopisy daktyloskopických karet. Na určeném tiskopisu daktyloskopické karty pak vyplní osobní údaje o osobě. Jedná se o jméno, příjmení, data narození, rodné číslo, trvalé bydliště a místo narození. Takto vyhotovená daktyloskopická karta s vyplněnými osobními údaji a pořízenými kontrolními otisky papilárních linií prstů a dlaní se založí do sbírek daktyloskopických karet a je možné je využít při další činnosti.

Na základě uvedených citací je zřejmé, že v době před rokem 1990 neexistovaly nezávislé instituty ani občanská sdružení či organizace, které by dohlíželi nebo upozorňovali na porušování lidských práv a svobod v souvislosti s činností Sboru národní bezpečnosti. Je patrné, že zákon č. 40/1974 Sb., o Sboru národní bezpečnosti, ve svém § 20 odstavci 1 nespecifikuje přímo výčet osob, u kterých je možné požadovat prokázání totožnosti, jako je tomu v současné době. Bylo tedy možné vyzvat každého občana. Stejně tak nebyl zajištěn postup, evidování a nakládání s osobními údaji osob vedenými v evidencích Sboru národní bezpečnosti.

Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky, ve znění pozdějších novel, nevychází ve své podstatě ze základních principů Všeobecné deklarace lidských práv, která je sice právně nezávazným dokumentem, ale její politická autorita je uznávána na celém světě. Podle některých teoretiků nabylo toto prohlášení závaznosti jako právní obyčej. Všeobecná deklarace lidských práv byla schválena Valným shromážděním Organizace spojených národů dne 10. prosince 1948 jako rezoluce č. 217/III.A. Především ustanovení článků 3, 6, 8, 12 Všeobecné deklarace lidských práv pojednává o tom, že:

- Každý má právo na život, svobodu a osobní bezpečnosti.
- Každý má právo na to, aby byla všude uznávána jeho právní osobnost.
- Každý má právo, aby mu příslušné vnitrostátní soudy poskytly účinnou ochranu proti činům porušujícím základní práva, jež jsou mu přiznána ústavou nebo zákonem.
- Nikdo nesmí být vystaven svévolnému zasahování do soukromého života, do rodiny

domova nebo korespondence, ani útokům na svou čest a pověst. Každý má právo na zákonnou ochranu proti takovým zásahům nebo útokům (35).

Je zřejmé, že ústava opomíjela práva jedince na úkor celé společnosti. Nemohla tedy ve své podstatě poskytnout účinný nástroj k ochraně základních lidských práv občana.

Mezinárodní spolupráce byla v době před rokem 1990 dána politickým uspořádáním společnosti a v souladu s příslušnými dohodami se Sbor národní bezpečnosti orientoval pouze na spolupráci a upevňování bezpečnosti v rámci bezpečnostních služeb států světové socialistické soustavy (55).

4.2. Vývoj práva v oblasti kriminalistické daktyloskopie a policejních složek po roce 1990

V roce 1989 dochází v Československu k politickým, hospodářským a společenským změnám. V souvislosti s těmito změnami je nezbytně nutné přeformovat i ozbrojené složky podílející se na ochraně vnitřní bezpečnosti a pořádku ve společnosti. Bylo důležité navrhnout opatření směřující k nápravě problematických aspektů činnosti policejních sborů v oblasti lidských práv existujících ve vztahu policejních sborů a občanů v zájmu dodržování lidských práv v České republice, ale v konečném důsledku i v zájmu cti a prestiže policie samotné.

Policie České republiky a další orgány vybavené zákonným oprávněním zasahovat do práv a svobod občanů musejí efektivně splňovat jednu ze svých základních rolí, to je účinně chránit bezpečí občanů, aniž přitom sami budou porušovat jejich lidská práva. Už z tohoto samotného zadání vyplývá, že interakce policie s občany byla, je a bude v každém státě velmi citlivou otázkou. S kritikou pro různé formy porušování lidských práv se nezdá setkávat i policejní sbory vyspělých demokratických zemí. Bylo by nicméně chybou se prostě smířit s tím, že policejní přehmaty budou vždy existovat, a nepodniknout všechny možné kroky k jejich minimalizaci.

Ve sdělovacích prostředcích se stále šíří představa, že existuje nepřímá úměrnost mezi efektivností, s níž policie chrání bezpečnost občanů, a tím, do jaké míry bere ohled na lidská (občanská) práva. Četné ohlasy adresované zmocněnci pro lidská práva svědčí dokonce o přímé společenské poptávce po zvýšení policejních pravomocí za cenu omezení občanských práv v zájmu bezpečí. Názor, že nezbývá než zvolit místo na škále od policie bezohledné a efektivní až po neefektivní policii striktně dodržující lidská práva, je však značně zjednodušující.

Poprvé byla Listina základních práv a svobod přijata v České a Slovenské federativní republice v roce 1991 právním předpisem pod č. 23/1991 Sb., s účinností dnem 8. února 1991. Následně byla v roce 1993 přijata Usnesením o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky pod č. 2/1993 Sb. **(45)**. Tím byl uskutečněn krok k formování a rozvoji lidských práv v soudobé české společnosti společně s Ústavním zákonem č. 1/1993 Sb, Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů **(44)**.

Na základě takto uskutečněných změn byl v roce 1991 přijat i nový zákon o ozbrojeném bezpečnostním sboru České republiky s názvem Policie České republiky (dále jen „policie“), zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky (dále jen zákon o policii). Tento zákon procházel během následujících let řadou změn. Důležité je uvést skutečnost, že přímo v tomto zákoně o policii, hlavě první § 2 odstavci 4 je stanoveno, že úkol odhalovat trestné činy páchané policisty a zjišťovat jejich pachatele je povinností útvaru ministerstva pro inspekční činnost (dále jen útvar inspekce ministra vnitra), který je přímo řízen ministrem vnitra. Vyplývá z toho tedy skutečnost, že zájmem společnosti je dohled nad dodržováním práva ze strany policie a zároveň je dána možnost občanům vznášet stížnosti na jednání policistů při každodenní činnosti ve styku s občany.

Souvislost kriminalistické daktyloskopie a policejní činnosti při zjišťování totožnosti osob je patrný z oddílu druhého § 13 zákona o policii, který ve svých odstavcích upravuje oprávnění policisty požadovat prokázání totožnosti takto, odstavec: 1) Prokázání totožnosti znamená prokázání jména a příjmení, data narození a trvalého, popř. přechodného pobytu osoby. Důvody ke zjišťování totožnosti určuje míru

spolehlivosti, s níž se zjištění provádí **(54)**.

- 2) Policista je oprávněn vyzvat osobu,
- a) přistiženou při spáchání trestného činu nebo přestupku,
  - b) od které je požadováno vysvětlení podle § 12 odst. 1,
  - c) která odpovídá popisu hledané nebo pohřešované osoby
  - d) která se bezdůvodně zdržuje v bezprostřední blízkosti chráněných objektů nebo v blízkosti státních hranic,
  - e) která má na místě veřejně přístupném zbraň (§ 17 odst. 2) a je důvodné podezření, že zbraně může být užito k násilí nebo pohrůžce násilím,
  - f) která se zdržuje v blízkosti místa, kde došlo ke spáchání trestného činu, k dopravní nehodě, požáru nebo jiné mimořádné události,

aby prokázala svou totožnost; osoba je povinna výzvě vyhovět **(54)**.

- 3) Policista je rovněž oprávněn vyzvat k prokázání totožnosti osobu,
- a) která má být předvedena na žádost příslušného orgánu podle zvláštních předpisů,
  - b) která je oznamovatelem,
  - c) na žádost jiné osoby, jestliže tato osoba má na zjištění totožnosti právní zájem, jakož i osobu, která o prokázání totožnosti žádá;

osoba je povinna výzvě vyhovět **(54)**.

- 5) Odmítne-li osoba uvedená v odstavci 2 a odstavci 3 písm. a) prokázat svoji totožnost nebo nemůže-li ji prokázat ani po předchozím poskytnutí potřebné součinnosti k prokázání své totožnosti, je policista oprávněn takovou osobu předvést k provedení služebních úkonů za účelem zjištění její totožnosti a řádného objasnění věci. Poskytnutí potřebné součinnosti není nutné, pokud by se tím při zjišťování totožnosti více osob ve stejném okamžiku zmařil účel úkonu nebo zákroku. Po zjištění totožnosti policista předvedenou osobu propustí, nebrání-li tomu zákonné důvody **(54)**.

- 7) Nemůže-li policista totožnost osoby předvedené podle odstavce 5 zjistit na základě sdělených údajů ani v evidencích obyvatel, je oprávněn vyzvat tuto osobu, aby strpěla provedení nezbytných služebních úkonů, jako je snímání daktyloskopických otisků, pořizování obrazových záznamů, zevní měření těla a zjišťování zvláštních tělesných

znamení; měření těla a zjišťování zvláštních tělesných znamení provádí osoba stejného pohlaví nebo lékař **(54)**.

V souvislosti s požadavky na ochranu osobních údajů, kladených především ze strany Evropské unie, byl na základě přijetí zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, novelizován zákon o Policii České republiky zákonem č. 60/2001 Sb., kterým se mění zákon o Policii České republiky a to především v oblasti zpracovávání informací **(8, 57)**. Tato novelizace vstoupila v platnost v únoru roku 2001. Po provedené novelizaci hlava čtvrtá zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, pojednává v § 42d o tom, že:

– Policie zpracovává v souladu s tímto zákonem a zvláštními právními předpisy informace včetně osobních údajů, shromážděné při plnění úkolů policie, a to v rozsahu nezbytně nutném pro plnění těchto úkolů **(8, 54)**.

– § 42e

(1) Policista, který při plnění úkolů policie nemůže získat osobní údaje, umožňující budoucí identifikaci, jiným způsobem, je oprávněn u osob obviněných ze spáchání trestného činu, nebo u osob nalezených, po nichž bylo vyhlášeno pátrání a které nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu:

a) snímat daktyloskopické otisky,

b) zjišťovat tělesné znaky,

c) provádět měření těla,

d) pořizovat obrazové, zvukové a obdobné záznamy, nebo

e) odebírat biologické vzorky umožňující získání informací o genetickém vybavení.

(2) Zjišťování vnějších tělesných znaků a měření těla podle odstavce 1 provádí policista stejného pohlaví nebo na jeho žádost odborně způsobilý zdravotnický pracovník, odběr krve provádí na žádost policisty pouze odborně způsobilý zdravotnický pracovník. Odběr biologických vzorků se provádí způsobem, který nesmí ohrozit zdraví osoby **(13, 54)**.

Hlava pátá zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, pojednává ve svých zvláštních ustanoveních paragrafů o zpracovávání osobních údajů při plnění úkolů policie v souvislosti s trestním řízením. § 42g zákona o Policii České republiky

stanoví, že při předcházení a odhalování trestné činnosti je policie při zpracovávání osobních údajů povinna stanovit účel, k němuž mají být osobní údaje zpracovány, shromažďovat osobní údaje odpovídající pouze stanovenému účelu a v rozsahu nezbytném pro naplnění stanoveného účelu, uchovávat osobní údaje pouze po dobu, která je nezbytná k účelu jejich zpracování a zpracovávat osobní údaje podle tohoto ustanovení odděleně od osobních údajů zpracovávaných při plnění jiných úkolů policie. Rovněž upravuje povinnost neprodleně ohlásit Úřadu pro ochranu osobních údajů zřízení každé evidence obsahující osobní údaje osob **(8, 9, 54)**.

Policie je oprávněna zpracovávat osobní údaje bez souhlasu dotčených osob. Je však vždy povinna dbát práva na ochranu jejich soukromého a osobního života a jakmile tím není ohroženo plnění úkolů policie, sdělit této osobě, že zpracovává její osobní údaje, nebo provést likvidaci těchto jejích osobních údajů.

Zákon o policii v § 42h upravuje nakládání s osobními údaji při pátrání po osobách. Policie je oprávněna při pátrání po osobách sdružovat osobní údaje získané k rozdílným účelům, a zpracovávat citlivé údaje těchto osob, je-li to nezbytné k jejich nalezení. Policie je však povinna provést likvidaci osobních údajů pohřešované nebo hledané osoby bez zbytečného odkladu po jejím nalezení. Výjimka je možná v případech, kdy byla osoba pohřešována nebo hledána opakovaně a lze důvodně předpokládat, že bude v budoucnu opět pohřešována nebo hledána anebo jsou-li její osobní údaje zpracovávány při plnění úkolů policie v souvislosti s trestním řízením.

V rámci § 42i zákona o policii je nejméně jednou za 3 roky nutné prověřit, jsou-li zpracovávány osobní údaje nadále potřebné pro plnění úkolů policie v souvislosti s trestním řízením nebo při pátrání po osobách. Zjistí-li policie při prověřování nebo v průběhu zpracovávání osobních údajů, že již nejsou potřebné pro plnění úkolů, provede bez zbytečného odkladu likvidaci těchto osobních údajů **(47, 54)**. Tato lhůta se však jeví někdy jako problematická, neboť v praxi vede k tomu, že každé tři roky je nutné přezkoumávat, zda uchovávání osobních údajů u osob, které jsou dlouhodobě ve výkonu trestu odnětí svobody za závažné násilné delikty je opodstatněná, jestliže po propuštění může být důvodná obava z recidivy a tento úkon by se jevil jako kontraproduktivní.

V oblasti spolupráce policie a jiných orgánů nebo osob včetně mezinárodní

spolupráce je předávání osobních údajů upraveno v § 42k zákona o policii. Předávání osobních údajů je možné jen pokud to stanoví zvláštní zákon, je-li to ve prospěch osoby, k níž se osobní údaje vztahují, a tato osoba dala k předání souhlas nebo je-li předání osobních údajů nezbytné k odstranění bezprostředního závažného ohrožení bezpečnosti osob nebo veřejného pořádku. Policie však nesmí touto cestou předávat nepravdivé nebo nepřesné osobní údaje, neověřené osobní údaje musí být naopak při předávání označeny a musí být uvedena míra jejich spolehlivosti. Dojde-li k předání nepravdivých nebo nepřesných osobních údajů, je policie povinna bez zbytečného odkladu informovat všechny příjemce údajů, kterým byly takové osobní údaje předány. Příjemce údajů není oprávněn zpracovávat osobní údaje k jinému účelu, než ke kterému byly předány, bez předchozím souhlasem policie. Do zahraničí lze předat osobní údaje bez jakýchkoliv omezujících podmínek mezinárodní policejní organizaci Interpol. Jiným zahraničním policejním sborům a policejní organizaci Europol lze osobní údaje předávat jen při splnění podmínek stanovených v § 42k odstavci 1 písm. a) až c) **(50, 54)**.

Zveřejňovat osobní údaje může policie podle § 42l zákona o policii jen v rozsahu nezbytném k plnění úkolů policie v souvislosti s trestním řízením nebo při pátrání po osobách **(54)**.

Poslední novelizací zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, z roku 2006, byly provedeny doplnění v ustanoveních paragrafů tohoto zákona, týkající se vymahatelnosti odebírání, zajišťování a zjišťování identifikačních znaků osoby a zpracovávání informací policií. Jedená se především o doplnění § 13 zákona o policii o odstavec 7:

– Nelze-li úkon podle odstavce 6 (mějme na mysli snímání daktyloskopických otisků, zevní měření těla atd.) pro odpor osoby provést, je policista oprávněn tento odpor překonat. Způsob překonání odporu musí být přiměřený intenzitě odporu **(54)**.

A dále v hlavě čtvrté zpracovávání informací policií byl doplněn § 42e zákona o policii odstavec 2 o věty „odběr krve nebo odběr jiného biologického materiálu, který je spojen se zásahem do tělesné integrity, provádí na žádost policisty pouze odborně způsobilý zdravotnický pracovník. Obdobně se postupuje i u odběru, který není spojen se zásahem do tělesné integrity, je-li při něm překonáván odpor osoby. Odběr

biologických vzorků se provádí způsobem, který nesmí ohrozit zdraví osoby.“ Současně byl tento § 42e doplněn o odstavec 3:

- Nelze-li úkon podle odstavce 1 (opět snímání daktyloskopických otisků, zjišťování tělesných znaků, odběr biologických vzorků atd.) pro odpor osoby provést a nejde-li o odběr krve nebo jiný obdobný úkon spojený se zásahem do tělesné integrity, je policista po předchozí marné výzvě oprávněn tento odpor překonat. Způsob překonání odporu musí být přiměřený intenzitě odporu **(54)**.

4.3. Právní úprava daktyloskopování osob v rámci Policie České republiky

K upřesnění okruhu osob, u nichž je možno provádět snímání daktyloskopických otisků, fotografování, popisování a odebírání biologických vzorků ke zjištění profilu DNA podle zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších zákonů (zákon o azylu), ve znění zákona č. 2/2002 Sb., zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 124/1992 Sb., o Vojenské policii, ve znění pozdějších předpisů, vydal ředitel Kriminologického ústavu Praha Policie České republiky metodický pokyn **(43)**.

Metodický pokyn vymezuje okruh osob u nichž je možné provádět úkony související s identifikací. Jedná se o osoby:

- a) neznámé totožnosti,
- b) podezřelé,
- c) obviněné,
- d) osoby ve výkonu vazby nebo ve výkonu trestu odnětí svobody,

- e) vojáky (podle článku 10 tohoto pokynu),
- f) cizince,
- g) žadatele o udělení azylu,
- h) azylanty,
- i) domácí osoby.

Jedním z důležitých dokumentů pro kriminalistickou daktyloskopickou činnost je Závazný pokyn policejního prezidenta č. 100/2001 ze dne 7. prosince 2001 ke kriminalistickotechnické činnosti Policie České republiky. V hlavě jedenácté tohoto závazného pokynu je vymezen pojem daktyloskopické expertízy, objekty zkoumání, druhy zkoumání, způsoby zajišťování daktyloskopických stop a další důležité informace pro experta. Článek 175 Závazného pokynu policejního prezidenta č. 100/2001 popisuje členění daktyloskopických sbírek a jejich využití. K účelu identifikace osob a stop se vedou krajské daktyloskopické sbírky u odborů kriminalistické techniky a expertiz a Ústřední daktyloskopická sbírka v Kriminalistickém ústavu Praha **(48)**. Tyto sbírky zahrnují sbírku otisků prstů a dlaní osob, sbírku stop z neobjasněných případů a sbírku stop z objasněných případů. Všech těchto sbírek se využívá zejména k zjišťování a prověřování totožnosti osob a mrtvol neznámé totožnosti, vyhledávání shodných daktyloskopických otisků prstů (dlaní) se stopami z míst činů, sledování směru pohybu hledaného pachatele podle daktyloskopických stop, které zanechal na místě činů a k srovnání otisků prstů osob obviněných z určité trestné činnosti s daktyloskopickými stopami z neobjasněných trestných činů. Ke srovnání dat v daktyloskopických sbírkách se využívá automatizovaný daktyloskopický identifikační systém AFIS.

Ústřední daktyloskopická sbírka slouží k uchování daktyloskopických otisků všech osob daktyloskopovaných na území České republiky a osob, jejichž otisky byly zaslány zejména Interpolem odboru mezinárodní policejní spolupráce Policejního prezidia České republiky. Krajské daktyloskopické sbírky slouží zejména k uchování daktyloskopických otisků osob daktyloskopovaných u útvarů policie v rámci kraje **(48)**. V souladu se zvláštními právními předpisy (zejména zákon č. 283/1991 Sb., č. 141/1961 Sb., č. 124/1992 Sb., o Vojenské policii, zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky) jsou v daktyloskopických sbírkách vedeny otisky

prstů, dlaní a jiné osobní údaje všech daktyloskopovaných osob od věku trestní odpovědnosti.

Vyřazování daktyloskopických karet z daktyloskopických sbírek se řídí zákonem č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, jak je uvedeno v § 42i (prověřování ve tříleté lhůtě) **(47, 48)**.

Daktyloskopování osob rovněž upravuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, v § 158 odstavce 3 písm. f). V rámci objasňování a prověřování skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, opatřuje policejní orgán potřebné podklady a nezbytná vysvětlení a zajišťuje stopy trestného činu. K tomu je oprávněn pořizovat zvukové a obrazové záznamy osob, snímat daktyloskopické otisky, provádět osobou téhož pohlaví nebo lékařem prohlídku těla a jeho zevní měření, jestliže je to nutné ke zjištění totožnosti osoby nebo ke zjištění a zachycení stop nebo následků činu **(56)**.

Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (zákon o azylu) v § 47 upravuje povinnost žadatele o udělení azylu strpět sejmutí daktyloskopických otisků prstů a pořízení obrazového záznamu s cílem zjistit nebo ověřit jeho totožnost. Sejmutí otisků zajišťuje policie **(53)**.

V zákoně č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění zákona č. 140/2001 Sb., upravuje v § 163 písm. e) povinnost ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie pořizovat obrazové záznamy cizince a snímání jeho daktyloskopických otisků v souvislosti se zajištěním tohoto cizince za účelem správního vyhoštění nebo za účelem předání podle mezinárodní smlouvy anebo v souvislosti se zjišťováním totožnosti cizince. Dále oblastní ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie podle § 164 odst. 1 písm. s), odstavce 2 a 3 provádí obrazové záznamy a snímání daktyloskopických otisků v souvislosti s prohlášením víza za neplatné, správním vyhoštěním, zajištěním cizince za účelem správního vyhoštění, zjišťováním totožnosti nebo plnění závazku vyplývajícího z mezinárodní smlouvy anebo v souvislosti s poskytnutím dočasné ochrany **(52)**. Na základě § 167 písm. b) zákona č. 326/1999 Sb., je policie oprávněna snímat daktyloskopické otisky a pořizovat

obrazové záznamy v souvislosti s prohlášením víza za neplatné, řízením o správním vyhoštění, zajištěním za účelem správního vyhoštění nebo zjišťováním totožnosti cizince (52).

Daktyloskopování osob tradičně pořizují kriminalističtí technici, kteří při tom postupují především podle článku 175 a následujících Závazného pokynu policejního prezidenta č. 100/2001. V určitém množství pak vyhotovují daktyloskopické karty i příslušníci Cizinecké a pohraniční policie, Vojenské policie, Vězeňské služby a nově i Celní správy. Ti postupují na základě ustanovení příslušných předpisů, vztahujících se k jejich činnosti.

4.4. Mezinárodní policejní spolupráce v rámci Evropské unie

Dne 1. května 2004 se Česká republika společně s dalšími devíti státy stala novou členskou zemí Evropské unie (dále jen „EU“). Toto rozšíření se stalo historicky největším ve zhruba padesátileté historii evropské integrace. Obdobně rozsáhlé rozšíření již Unie neočekává. Česká republika svým vstupem završila dlouholetý proces tvorby užších vztahů s Evropskými společenstvími. Samostatná Česká republika zařadila vstup do EU mezi své hlavní zahraničněpolitické priority a o členství oficiálně požádala v roce 1996. V souvislosti s těmito událostmi došlo i k rozšíření policejní spolupráce v rámci tohoto společenství.

Mezinárodní policejní spolupráce je komplexem činností, které v rámci plnění úkolů Policie ČR mají vztah k partnerským orgánům cizích států nebo k mezinárodním organizacím. Tyto činnosti lze rozdělit do několika základních oblastí:

- Výměna kriminálně-policejních informací v rámci mezinárodní organizace Interpol,
- Spolupráce na přípravě bilaterálních a multilaterálních smluv,
- Práce související s členstvím ČR v Evropské unii a s přístupem k Schengenu,
- činnost Národní centrály SIRENE,
- činnost Národní jednotky Europolu,

- zahraniční mise.

Mezinárodní organizace kriminální policie - Interpol je mezivládní mezinárodní organizací zabezpečující policejní spolupráci mezi smluvními státy organizace, kterých je v současné době 184, v kriminálně-policejní oblasti. Československá republika byla zakládajícím členem organizace v roce 1923. V 50. letech Československo své členství zmrazilo a obnovilo jej v roce 1990 formální žádostí přijatou na 59. Valném shromáždění Interpolu konaném v kanadské Ottawě. Následně 62. Valné shromáždění Interpolu přijalo dne 29. září 1993 za svého plnohodnotného člena samostatnou Českou republiku **(34)**. V souladu se Statutem Interpolu je hlavním úkolem zabezpečování spolupráce členských států při předcházení trestné činnosti a v boji proti ní, a to při plném respektování priorit národního zákonodárství té či oné země a jejích závazků plynoucích z mezinárodních smluv.

Národní ústředna Interpolu Praha, jako základní organizační článek Interpolu na národní úrovni, poskytuje základní servis v oblasti mezinárodní policejní spolupráce všem zainteresovaným institucím podílejícím se na aplikaci a prosazování práva jak v České republice, tak i v zahraničí. Interpol Praha byl zřízen rozkazem ministra vnitra dne 16. prosince 1992. Dne 1. prosince 1999 se stal součástí Odboru mezinárodní policejní spolupráce Policejního prezidia České republiky **(34)**. Národní ústředna Interpolu je pověřena plněním úkolů vyplývajících z členství České republiky v mezinárodní organizaci kriminální policie Interpol. Působnost Interpolu Praha vychází ze Statutu organizace Interpol, z obecně závazných právních předpisů, z interních aktů řízení a ze závazků plynoucích z mezinárodních smluv. Článek 3 Statutu organizace Interpol, který Národní ústředna Interpolu respektuje, zakazuje národním ústřednám konat ve věcech vojenského, politického, náboženského a rasového charakteru. Všeobecně Národní ústředna Interpolu napomáhá při počátečních úkonech ve věcech trestních a zabezpečuje informační tok mezi dožadující zahraniční stranou a orgány činnými v trestním řízení v České republice a naopak. Konkrétně Národní ústředna Interpolu zajišťuje prostřednictvím partnerských národních ústředn Interpolu např. pátrání po hledaných a pohřešovaných osobách, prověrky pobytu a totožnosti osob, prověrky platnosti cestovních dokladů, prověrky DNA, zjišťování údajů o

identifikačních znacích motorových vozidel a o jejich majitelích, zjišťování údajů o společnostech, jejich majitelích a o statutárních orgánech. Ke každodenním činnostem pracovníků Národní ústředny Interpolu patří také vytěžování databází Interpolu a poskytování údajů z nich orgánům činným v trestním řízení České republiky. Jedná se zejména o databáze odcizených motorových vozidel, ztracených a odcizených cestovních a administrativních dokladů a o databázi odcizených uměleckých předmětů **(34)**.

Jednou z dalších evropských policejních organizací je Europol (Evropský policejní úřad), který byl vytvořen za účelem zefektivnění boje proti nejzávažnějším formám organizované trestné činnosti v rámci Evropské unie. Právní základy Europolu vycházejí ze zakládající Maastrichtské smlouvy o EU ze dne 7. února 1992. Svoji činnost zahájil Europol dne 3. ledna 1994 jako protidrogová jednotka Europol - Europol Drugs Unit (dále jen „EDU“). Jeho činnost spočívala pouze v boji proti drogám. Postupně se rozrůstala o další důležité oblasti potírání kriminality. EDU nevyvíjela operativní činnost. Návrh na vytvoření Europolu byl schválen Radou EU dne 26. července 1995. Současně byla navržena Úmluva o zřízení Evropského policejního úřadu, která byla schválena a vyšla v Úředním věstníku ES pod číslem OJ C 316 dne 27. listopadu 1995. V roce 1995 ratifikovaly všechny členské státy Úmluvu o Europolu, která vstoupila v platnost dne 1. října 1998. Europol zahájil dne 1. července 1999 svoji činnost v plném rozsahu. Dne 1. května 1999 vstoupila v platnost Amsterodamská smlouva, kterou byla Europolu přisouzena jedna z rozhodujících úloh při realizaci prostoru svobody, bezpečnosti a práva.

V článku 30 Smlouvy o EU se potvrzuje budoucí operativní role této organizace**(31)**. Europol má nejen informace evidovat, ale i zpracovávat a využívat k policejním operativním a vyšetřovacím úkonům. Rada EU musí podporovat spolupráci v Europolu tím, že umožní Europolu, aby usnadňoval a podporoval přípravu a prosazoval spolupráci a prováděl konkrétní kroky při vyšetřování vedeném kompetentními orgány členských států, včetně operativních akcí společných týmů, ve kterých budou jako pomocná složka působit i zástupci Europolu. Dále přijme opatření, která umožní, aby Europol mohl požadovat po kompetentních orgánech členských států,

aby prováděly a koordinovaly svoje vyšetřování konkrétních případů a vypracovaly konkrétní analýzy, které by byly k dispozici členským státům jako pomoc při vyšetřování případů organizovaného zločinu a bude podporovat kontakty mezi soudními a vyšetřujícími orgány, které se specializují na boj proti organizovanému zločinu. Současně je také důležité vytvoření výzkumné, dokumentační a statistické sítě týkající se přeshraničního zločinu **(26)**.

Úkolem Europolu je především zajišťovat rychlou a důvěrnou výměnu operativních informací, operativní i strategickou analýzu, koordinaci vyšetřování, specifické expertízy, školení a kurzy, kontakty na různá specializovaná pracoviště včetně vědeckých pracovišť forenzních oborů, atd. Členy Europolu jsou výhradně země Evropské unie. Europol v rámci své činnosti ovšem spolupracuje s celou řadou dalších zemí a organizací, se kterými uzavřel buď operativní či strategickou smlouvu. Například Europol uzavřel strategickou dohodu se Spojenými státy, jejíž přímým výsledkem bylo otevření styčného úřadu ve Washingtonu dne 30. srpna 2002. Na tuto smlouvu navázala další bilaterální dohoda mezi Europolem a Spojenými státy týkající se plné spolupráce včetně výměny osobních údajů.

Dnem 7. září 2002 formálně zahájila skupina Europol svou činnost i v rámci odboru mezinárodní policejní spolupráce Policejního prezidia ČR (dále jen „OMPS PP ČR“). Od 1. září 2004 se ČR stává právoplatným členem Europolu a vznikla plnohodnotná Národní jednotka v ČR – ENU (Europol National Unit – dále jen „ENU“), která je kontaktním místem pro spolupráci s Europolem v Haagu a dalšími členskými státy **(33)**. Europol funguje v ČR na základě smlouvy ze dne 25. září 2002 o spolupráci, která je publikovaná ve Sbírce mezinárodních smluv pod č. 108/2002, Úmluvě o Europolu ze dne 18. července 2005 publikované ve Sbírce mezinárodních smluv pod č. 72/2005 a na základě Závazného pokynu policejního prezidenta č. 71/2006 ze dne 23. května 2006 o spolupráci útvarů Policie ČR a Europolu **(39, 40, 50)**. ENU je organizačně začleněna do odboru mezinárodní policejní spolupráce. Jejím úkolem je zejména zprostředkování výměny informací kriminálně-zpravodajského charakteru mezi centrálou Europolu v Haagu a příslušnými věcně a místně kompetentními útvary Policie ČR, Generálního ředitelství cel Ministerstva financí a dalšími bezpečnostními složkami.

Dále pak aktivní spolupráce s určenými zástupci zmíněných složek v rámci příspěvků do tzv. AWF (analytic work files). ENU s Europolem komunikuje prostřednictvím styčného důstojníka Policie ČR u Europolu, který byl v centrále Europolu v nizozemském Haagu dislokován dne 15. září 2002.

S rozšiřováním hranic Evropské unie, tedy i schengenského prostoru, jejímž nejviditelnějším znakem je odstranění kontrol na vnitřních hranicích, bylo nutné v rámci bezpečnosti zavést určitá opatření. Jejich cílem bylo zabránit zneužívání volného pohybu osob k nelegální migraci a přeshraniční trestné činnosti. Nezbytným předpokladem se stala intenzivní výměna informací a vytvoření moderních nástrojů k poskytování informační podpory orgánům odpovědným za provádění schengenské spolupráce. Nejznámějším systémem je tzv. Schengenský informační systém (dále jen „SIS“). Každý členský stát musel vytvořit podmínky pro užívání tohoto systému před vstupem do schengenského prostoru, což znamená v praxi zajistit dobře fungující počítačovou síť splňující náročné požadavky na ochranu osobních údajů. Tyto národní informační sítě dnes musejí být schopné zvládnout i provozování dalších informačních systémů vytvořených na úrovni Evropské unie. Jedná se především o systémy EURODAC, VISION a nově vyvíjené FADO, SIS II a Vízový informační systém(26).

Schengenský informační systém je informační systém, který slouží zejména pro pátrání po osobách (hledaných, pohřešovaných, nežádoucích) a věcech (vozidla, registrační značky, cestovní a osobní doklady, registrační doklady k vozidlům, bankovky, zbraně a další). Do systému přispívají všechny členské státy přímo ze svých národních pátracích databází. Jednotlivé druhy pátrání jsou zakotveny v příslušných ustanoveních Schengenské prováděcí úmluvy (dále jen „SPÚ“), jedná se především o články 95, 96, 97, 98, 99 a 100 (26). Centrální databáze SIS, tzv. C.SIS, je umístěna ve Štrasburku a je propojena s jednotlivými národními systémy. V souvislosti se začleněním pěti severovýchodních států byl systém upraven na stávající SIS I+, který v současné době obsahuje více jak 12 mil. záznamů. Jeho kapacita ale umožňuje připojení nejvýše 18 států. To je jeden z důvodů, proč v současné době probíhá modernizace SIS I+, respektive budování Schengenského informačního systému druhé generace. Modernizace systému na systém SIS II umožní připojení nových členských

zemí včetně České republiky a rozšíření databází o biometrické údaje (fotografie, otisky prstů) a rozšíření počtu orgánů disponujících oprávněním přístupu k datům v SIS II. Spuštění systému SIS II se v České republice předpokládá na říjen roku 2007.

System EURODAC je určen pro porovnání otisků prstů za účel účinného uplatňování nařízení Rady EU č. 343/2003, kterým se stanoví kritéria a mechanismy pro určení členského státu odpovědného za přezkum žádosti o azyl podané státním příslušníkem třetího státu na území členských států EU, tzv. Dublinské nařízení. System EURODAC funguje v ČR od 1. května 2004.

Schengenská síť VISION slouží ke konzultacím žádostí o udělení víza mezi ústředními orgány států schengenského prostoru. Každý členský stát má vytvořenou vlastní kancelář VISION, k níž jsou připojena pracoviště podílející se na rozhodování o udělení víz. Česká republika připravuje své pracoviště VISION spolu s národním Vízovým informačním systémem **(26)**.

Vízový informační systém VIS (dále jen „VIS“) je dalším připravovaným informačním systémem určeným pro výměnu údajů o vízech mezi orgány členských států odpovědnými za udělování víz. Hlavním cílem VIS je usnadnit provádění společné vízové politiky a tím se bude podílet na zajištění celkové bezpečnosti schengenského prostoru prostřednictvím možnosti komplexní kontroly osob, kterým je vydáním víza umožněn vstup do tohoto prostoru. VIS bude společně se SIS II jedním z nástrojů vytváření prostoru svobody, bezpečnosti a práva, nikoli pouhým nástrojem vízového procesu. V tomto systému budou rovněž zaneseny biometrické údaje dotčených osob **(26)**.

Informační systém FADO je elektronickou databází vzorů pravých, padělaných a pozměněných dokladů, která navíc obsahuje souhrnné informace o technikách padělání a bezpečnostních technikách **(26)**.

Národní centrála SIRENE (NC SIRENE) v České republice je součástí Odboru mezinárodní policejní spolupráce Policejního prezidia ČR spolu s Národní jednotkou Europolu a Národní ústřednou Interpolu. Stejně jako v ostatních členských státech schengenského prostoru je národním ústředním bodem pro výkonnou schengenskou spolupráci a především pro pátrání cestou Schengenského informačního systému (SIS).

Je partnerským pracovištěm pro ostatní SIRENE v členských státech EU (a navíc v Norsku, Islandu a do budoucna i ve Švýcarsku).

Název SIRENE je akronym anglických slov Supplementary Information Request at National Entry (Žádost o doplňující informace k národnímu záznamu - má se na mysli v systému SIS), který jednoznačně vyjadřuje hlavní úkol útvaru - zprostředkovávat doplňující informace k velmi stručným záznamům v Schengenském informačním systému, což je vlastně evropská pátrací databáze. SIRENE zároveň zodpovídá za kvalitu, zákonnost, odůvodněnost a aktuálnost těchto záznamů vůči zahraničí, verifikuje vybrané záznamy ze zahraničí a koná v případě záchytu hledané (popř. sledované nebo nežádoucí) osoby nebo věci, včetně realizace případného předání. V té souvislosti přímo komunikuje s národními bezpečnostními a justičními složkami a ostatními SIRENE a je třeba zdůraznit, že v této oblasti je jediným ústředním kompetentním orgánem v jednotlivém státě. Zpravidla dále zajišťuje výměnu kriminálně relevantních informací dle čl. 39 a čl. 46 Schengenské prováděcí úmluvy a je ústředním bodem zejména pro přeshraniční sledování dle čl. 40 Schengenské prováděcí úmluvy.

V rámci mezinárodní policejní a justiční spolupráce tak SIRENE spolu se SIS zásadním způsobem v rámci Evropy posilují a rozšiřují:

- Pátrání po hledaných, pohřešovaných a nežádoucích osobách,
- Pátrání po hledaných vozidlech, zbraních, dokladech, bankovkách, cenných papírech a platebních prostředcích, kontejnerech, strojích, lodích a letadlech, atp., rozšířené možnosti mezinárodní policejní a justiční spolupráce,
- Vyhledávání a sledování osob a věcí důležitých pro trestní řízení,
- Předcházení zneužití identity,
- Výměnu kriminálně relevantních informací,
- Mezinárodní vzájemnou spolupráci při vyšetřování a předcházení trestné činnosti.

Právní zakotvení existence SIRENE je v článku 92 a 108 Schengenské prováděcí úmluvy. Její činnost se řídí touto úmluvou, dalšími normami tzv. schengenského *acquis* a především Manuálem SIRENE. Uvedené normy jsou součástí práva EU a jako takové jsou závazné i pro ČR.

Národní centrála SIRENE společně s Národní ústřednou Interpolu Praha

zajišťuje nepřetržitou službu, takže 24 hodin 7 dní v týdnu mají policisté, celníci, státní zástupci i soudci (a jejich cestou i občané) možnost se obrátit na toto mezinárodní pracoviště.

Po připojení k Schengenskému informačnímu systému bude Národní centrála SIRENE od toho okamžiku výlučně zajišťovat všechny druhy pátrání a výměnu informací v schengenském prostoru. Ulehčí tak Národní ústředně Interpolu. Mnohonásobně vzroste efektivita mezinárodního pátrání, neboť Schengenský informační systém je dostupný všem bezpečnostním složkám členských států a žádost kteréhokoliv z nich o pátrání se v něm rozšíří během maximálně 120 sekund. Stejně tak dojde k výraznému zrychlení výměny kriminálně relevantních informací vzhledem k přísným pravidlům platným v schengenské spolupráci i speciální zabezpečené komunikační síti SIRENE **(26)**.

Hlavní rozdíl mezi Interpolem, Europolem a SIRENE spočívá v tom, že hlavním úkolem SIRENE je podpora pátrání po hledaných osobách a věcech cestou SIS dostupného přímo všem bezpečnostním složkám členských států. SIRENE také zajišťuje výměnu kriminálně relevantních informací a další činnosti (přeshraniční sledování apod.) s cílem kompenzovat otevření hranic v schengenském prostoru, na jehož území je činnost SIRENE zaměřena. Interpol zprostředkovává žádosti o pátrání a vyměňuje informace v celosvětovém měřítku, přičemž tato spolupráce je nastavena tak, aby byla proveditelná ve všech členských státech. Europol je zaměřen pouze na nejzávažnější organizovanou trestnou činnost týkající se členských států EU, což ovšem umožňuje sdílení operativních (utajovaných) informací.

V souvislosti s výše uváděnými skutečnostmi dochází k rozšíření možností činnosti policie ve vztahu k zahraničí a sdílení informací v celém schengenském prostoru znásobí efektivitu policie v boji proti zločinnosti a to zejména v takových případech, kdy se osoby páchající trestnou činností pohybují ve více státech v úmyslu znesnadnit své dopadení, popřípadě využívají k obchodu s věcmi získanými trestnou činností území jiných států.

Veškeré kroky, které podniká Evropská unie v souvislosti s vytvářením bezpečného prostoru, vychází z Evropské úmluvy o ochraně lidských práv z roku 1950 a

následně z Charty základních práv Evropské unie, která byla přijata na zasedání Evropské rady v Nice v prosinci 2000 **(38)**. Tento rozsáhlý dokument, který není právně závazný, ale jeho politický význam je obrovský, obsahuje tři základní kategorie práv:

- Základní práva a svobody tak, jak vyplývají z Evropské úmluvy o ochraně lidských práv (1950).
- Práva svobody občanů Evropské unie ve vztahu k Evropskému společenství,
- Sociální práva, jak vyplývají z Evropské sociální charty.

Ve své podstatě tak zaručuje legitimitu dalších právních norem vytvářených v prostoru Evropské unie a podporuje tím ochranu lidských práv.

4.5. Ochrana osobních údajů v souvislosti s činností Policie České republiky

V současné době Policie České republiky disponuje s rozsáhlými elektronickými informačními systémy (AFIS, C-AFIS, FODAGEN, EURODAC, daktyloskopické sbírky stop a otisků atd.), které umožňují uchovávání velkého množství osobních údajů **(47)**. Ochrana soukromí jednotlivce a zpracovávání tak rozsáhlého množství údajů při objasňování trestné činnosti představují dva naprosto protichůdné zájmy. Nalezení rovnováhy mezi nimi závisí na hodnotě, kterou jim společnost přikládá, neboť nelze docílit absolutní svobody soukromí a zároveň absolutní bezpečnosti **(16)**.

Základní normou upravující nakládání s osobními údaji je zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů, vycházející ze Směrnice Evropského parlamentu a rady č. 95/46/ES, o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováváním osobních údajů a s volným pohybem těchto údajů z roku 1995 **(57)**. Tento předpis (acquis) totiž obsahuje poměrně zevrubnou úpravu nakládání s jednotlivými osobními údaji i těmi, které jsou zpracovávány v rámci informačních systémů, a vzhledem k tomu, že se jedná o směrnici, musí se jí přizpůsobit právní úprava členských států a prakticky i zemí, které se ucházejí o členství v unii **(37)**. Na základě těchto skutečností byl zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o

změně některých zákonů schválen Parlamentem. Tento zákon obsahuje základní pravidla ochrany osobních údajů a práva a povinnosti osob a institucí, které s osobními daty pracují a pro své potřeby je shromažďují. Rovněž je obecnou normou pro zákony upravující specifické režimy nakládání s osobními údaji pro potřeby státních orgánů. Jedním z nich je zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, novelizovaný na základě požadavků Evropské unie na ochranu osobních údajů zákonem č. 60/2001 Sb., kterým se mění zákon o Policii České republiky. Podle § 2 odst. 1 písm. l) tohoto zákona je Policie České republiky oprávněna vést evidence a statistiky potřebné pro plnění svých úkolů. Zpracovávání osobních údajů pak řeší hlava pátá zákona o policii v ustanovení §§ 42g, 42h, 42i, 42j, 42k, 42l, 42m a § 42n.

Nakládání s osobními údaji při plnění úkolů Policie České republiky rovněž podrobně upravuje Závazný pokyn policejního prezidenta č. 55/2002, kterým se stanoví jednotný postup policie při zpracovávání osobních údajů v souvislosti s plněním úkolů policie v trestním řízení. Obsahuje zejména podmínky provozování policejních informačních systémů, okruh uživatelů, lhůty pro uschovávání dat a pravidla pro vyřazování nepotřebných dat včetně nesení odpovědnosti za jejich vyřazování **(49)**.

5. Diskuse

Cílem diplomové práce bylo v souhrnu popsat historický vývoj, možnosti využití a právní ustanovení jedné z kriminalistických identifikačních metod, kterou je daktyloskopická expertiza, používaná v souvislosti s praktickou činností Policie České republiky při objasňování trestné činnosti. Podstatou práce je pak vyhodnotit a porovnat stav daktyloskopické identifikace a její právní zakotvení před rokem 1990 a uvést změny po tomto roce a v souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie.

V souvislosti s cíli práce a na základě studia odborné literatury byly stanoveny tyto hypotézy:

H₁: Před rokem 1990 nebyla zabezpečena dostatečná právní ochrana daktyloskopovaným osobám.

H₂: Po roce 1990 docházelo s postupným vývojem práva k vytváření podmínek směřujících k dostatečné ochraně základních lidských práv daktyloskopovaných osob.

Vzhledem k tomu, že kriminalistická daktyloskopie je velmi specifickou činností, která nezasahuje do širokého okruhu veřejného poznání, je velmi obtížné shromáždit literaturu a poznatky týkající se této konkrétní oblasti. Je proto nutné ve většině případech vycházet z právních norem a interních aktů řízení.

5.1. Činnost a výsledky kriminalistických daktyloskopických identifikačních systémů

Od vzniku daktyloskopie byly do policejní praxe zavedeny různé klasifikační daktyloskopické systémy založené na třídění otisků posledních článků prstů rukou podle obrazců papilárních linií. Tyto systémy podstatnou měrou zvyšovaly efektivnost kriminalistické daktyloskopické expertizy. S postupem času a s rostoucím počtem

evidovaných otisků v daktyloskopických sbírkách se stávaly tyto systémy méně účinnými a efektivními. Rozvojem vědy, především v oblasti mikroelektroniky, se i v kriminalistické daktyloskopii začalo využívat automatizovaných systémů pro zpracovávání dat. Výpočetní technika umožňuje soustředit v podstatě neomezené množství údajů na minimální ploše a při vhodných postupech je uchovávat v podobě, v níž jsou kdykoli okamžitě k dispozici.

Prvním automatizovaným systémem v daktyloskopické praxi, který byl využíván v České republice, byl systém EDOS (Evidence Daktyloskopických Otisků a Stop). V roce 1991 byla činnost tohoto systému ukončena a v roce 1994 byl nahrazen novým systémem AFIS 2000. Systém AFIS je převážně používán policií v oblasti trestního řízení při odhalování a objasňování trestné činnosti. Po vstupu České republiky do Evropské unie byl v rámci policie zaveden další daktyloskopický identifikační systém EURODAC, který je využíván výhradně v působnosti mezinárodní spolupráce v oblasti azylového řízení a aplikace Dublinské úmluvy. Oba tyto systémy fungují na podobném principu porovnávání otisků prstů osob.

Pro názornost činnosti systému AFIS je možné uvést některé údaje o činnosti v rámci tohoto systému, který je umístěn na pracovišti Odboru kriminalistické techniky a expertiz, Policie České republiky, Správy Jihočeského kraje v Českých Budějovicích. Zde se počet ročních zpracováváných daktyloskopických expertiz na tomto odboru pohybuje kolem 1500 případů. V tomto čísle jsou započteny jak nové dožádání o daktyloskopické expertizy, tak dodatečná porovnání již uložených daktyloskopických stop z předešlých let z dosud neobjasněných trestných činů. Ročně dojde k objasnění na základě shody daktyloskopických stop s kontrolními otisky prstů pachatelů trestných činů zhruba ve 160 případech. Z tohoto počtu tvoří přibližně 25% případů na základě shody kontrolních otisků prstů, uložených v Ústřední sbírce daktyloskopických karet Kriminalistického ústavu Praha, se stopou zajištěnou na místě činu vloženou do systému AFIS 2000. Stopa, kterou je možné porovnat v systému AFIS, však musí splňovat určité stanovené podmínky, jako je například minimálně deset a více charakteristických znaků papilárních linií a musí se jednat o otisk posledního článku prstu nikoli o otisk části dlaně ruky. Jestliže vezmeme v potaz skutečnost, že zhruba více než polovina

daktyloskopických stop zajištěných na místě trestných činů je pro další identifikaci nepoužitelná z důvodu neupotřebitelnosti stopy (neupotřebitelná stopa je taková, která má méně než sedm charakteristických znaků papilárních linií) nebo je vyloučena z dalšího procesu komparace na základě shody s kontrolními otisky prstů domácí osoby, zbývá nám zhruba kolem 40% (600 případů) všech zajištěných daktyloskopických stop vhodných k identifikaci. Z tohoto počtu stop lze jen část využít ke komparaci v systému AFIS a to z několika důvodů:

- Stopa je částečně upotřebitelná (částečně upotřebitelná stopa z kriminalistického hlediska je stopa, která má sedm až deset charakteristických znaků papilárních linií).
- Jedná se o otisky částí dlaní rukou.
- Jedná se o otisk nebo část otisku jiného než posledního článku prstu.

Z celkového počtu případů vhodných k provedení identifikace nám zbývá necelých 50 případů, které lze použít k provedení identifikace za použití automatizovaného daktyloskopického identifikačního systému AFIS. Na základě těchto uvedených skutečností můžeme konstatovat, že systém AFIS pracuje v praxi s přibližně 85% účinností.

Systém EURODAC, který funguje v České republice od 1. května 2004 rovněž zaznamenává své úspěchy. Evropská komise zveřejnila zprávu, ve které analyzuje účinnost databáze obsahující otisky prstů žadatelů o azyl a ilegálních přistěhovalců za rok 2005. Na základě nařízení č. EC/2725/2000 z prosince 2000, z kterého vzešla i databáze systému Eurodac, ukládá Evropské komisi, aby každý rok vypracovala zprávu o fungování tohoto systému a předložila ji Evropskému parlamentu a Radě Evropy **(42)**. Eurodac představuje v Evropské unii první společný automatický identifikační systém otisků prstů. Na území Evropské unie každoročně žádá o azyl téměř 400 000 cizinců. Jejich cílem je nejčastěji Velká Británie, Německá spolková republika a Nizozemsko. Systém Eurodac zpracoval v roce 2005 přes 187 000 otisků prstů, z čehož více než 25 000 otisků patřilo žadatelům o azyl, kteří nepravdělně překračovali hranici EU a téměř 47 000 otisků náleželo lidem, kteří byli uvězněni z důvodu nelegálního pobytu na území členského státu EU. Podle zjištění Evropské komise bylo ve zkoumaném roce 2005 16% žádostí o azyl podáno více než jednou, a to buď v tom samém členském státě

Evropské unie nebo v jiném. Místopředseda Evropské komise Franco Frattini, který je odpovědný za otázky spravedlnosti, svobody a bezpečnosti, prohlásil: „Bez této informační technologie, která je k dispozici v celém Společenství, by identifikace těch, kteří už podali žádost o azyl v jiném členském státě, byla velmi obtížná, ne-li nemožná. Eurodac je základním nástrojem k ustavení účinného společného evropského azylového systému“ (30).

V souvislosti s činností systému Eurodac na území České republiky vydal Odbor azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra „Zprávu o činnosti Dublinského střediska ČR za rok 2005“ (42). V této zprávě je posuzováno množství různých hledisek. Především se jedná o porovnání počtu přijatých a odeslaných žádostí v tomto roce, přijatých a odeslaných žádostí dle nejčastějších členských států Evropské unie a dále také počty shod v systému Eurodac České republiky s ostatními členskými státy za toto období. Zpráva je koncipována jako soubor graficky zpracovaných ukazatelů ve vztahu ke konkrétnímu sledovanému kritériu. Za sledované období bylo v ČR zaznamenáno 1168 dublinských případů. V roce 2005 bylo v ČR evidováno 4021 žádostí o azyl (46).

Systém Eurodac stále prokazuje svoji nezastupitelnost ve fungování dublinského systému. Česká republika poslala za rok 2005 ostatním členským státům 295 žádostí o zpětvzetí, z toho 252 žádostí na základě shody v systému Eurodac. Téměř 86% žádostí o zpětvzetí odeslaných Českou republikou se tedy opíralo o shodu v systému Eurodac, takzvaný HIT. Za sledované období bylo zaznamenáno 539 shod.

Výše uvedené hodnoty ukazují, že pozice České republiky se v rámci dublinského systému mění. Česká republika přestává být členským státem Evropské unie, kde převažují odeslané žádosti nad příchozími, ale stále ve větší míře začíná vyřizovat přijaté žádosti ze strany ostatních členských států.

Uživatelé a provozovatelé systému Eurodac (Kriminalistický ústav Praha - skupina Eurodac, OSŘI - NAP National access point centrum, SITkom, CPP, OAMP – Dublinské středisko) se řídí těmito legislativními předpisy:

- Nařízení Rady EU č. 2725/2000 ES ze dne 11. prosince 2000 o zřízení „systému Eurodac“ pro porovnávání otisků prstů za účelem účinného použití Dublinské

úmluvy.

- Convention determining the State responsible for examining applications for asylum lodged in one of the Member States of the European Communities (97/C254/01).
- Decision No 1/2000 of 31 October 2000 of the Committee set up by Article 18 of the Dublin Convention concerning the transfer of responsibility for family members in accordance with Article 3(4) and Article 9 of that Convention (2000/677/CNS).
- Decision No 1/98 of June 1998 of the Committee set up by Article 18 of the Dublin Convention of 15 June 1990, concerning provisions for the implementation of the Convention.
- Commission Regulation (EC) No 1560/2003 of the September 2003 laying down detailed rules for the application of the Council Regulation (EC) No 343/2003 establishing the criteria and mechanism for determining the Member State responsible for examining an asylum application lodged in one of the Member States by a third country national.
- Council Regulation (EC) No 407/2002 of February 2002 laying down certain rules to implement Regulation (EC) No 2725/2000 concerning the establishment of „Eurodac“ for the comparison of the fingerprints for the effective application of the Dublin Conventions.
- Eurodac project – European Commission – DG JAI Eurodac Project, Resume of the Central Unit Technical Specifications.
- Decision No 1/97 of 9 September 1997 of the committee set up by Article 18 of the Dublin Convention of 15 June 1990, concerning provisions for the implementation of the convention (97/662/CMS).
- Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů **(52)**.
- Zákon č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně cizinců.
- Zákon č. 325/1999 Sb., Zákon o azylu a o změně zákona č. 283/91 Sb., o Policii ČR, ve znění pozdějších předpisů **(53)**.
- Závazný pokyn policejního prezidenta č. 130/2001, kterým se upravuje postup Policie České republiky při plnění úkolů v trestním řízení **(16)**.

Je zřejmé, že v současné době by nebylo možné bez automatizovaných identifikačních systémů dosahovat takových výsledků, a to jak v boji se zločinem, tak na poli mezinárodní spolupráci v oblasti azylového řízení. Tyto identifikační systémy mají v demokratické společnosti své nezastupitelné místo.

5.2. Daktyloskopie v podmínkách Sboru národní bezpečnosti

I přesto, že tehdejší Československo přistoupilo k oběma mezinárodním paktům Organizace spojených národů o lidských právech, Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech a Mezinárodnímu paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, které vyhlásilo Valné shromáždění OSN dne 16. prosince 1966, a které ratifikovalo tehdejší Československo dne 23. prosince 1975 s platností od 23. března 1976 ve sbírce zákonů pod č. 120/1976 Sb., jednalo se spíše o přistoupení formální **(41)**. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech vychází ze Všeobecné deklarace lidských práv mající na zřeteli závazek států vyplývající z Charty Organizace spojených národů. Článek 16 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech uvádí, že každý má právo na to, aby byla všude uznávána jeho právní osobnost. Článek 17 hovoří o tom, že nikdo nesmí být vystaven svévolnému zasahování do soukromého života, do rodiny, domova nebo korespondence ani útokům na svou čest a pověst **(41)**. Tehdejší vládnoucí Komunistická strana Československa však vytvářela mocenský tlak na všechny složky veřejné správy a tím potírala ve své podstatě základní principy lidských práv a svobod.

V roce 1974 byl přijat nový zákon č. 40/1974 Sb., o Sboru národní bezpečnosti. Úvodní ustanovení tohoto zákona v § 1 odst. 2 uvádí „*Své poslání plní Sbor národní bezpečnosti preventivní a výchovnou činností a uplatňováním prostředků státního donucení.*“ **(55)**. V rámci Sboru národní bezpečnosti působila složka Státní bezpečnosti a složka Veřejné bezpečnosti (§ 9 odstavec 1 zákona o SNB). Na základě tohoto zákona byli příslušníci Sboru národní bezpečnosti oprávněni požadovat prokázání totožnosti a

činit úkony související s prokázáním totožnosti osoby. Tato oprávnění vycházela z ustanovení § 20 a §§ 21, 22 tohoto zákona, jak je uvedeno v předešlých kapitolách této práce. Zákon č. 40/1974 Sb., o Sboru národní bezpečnosti, ve svých ustanoveních nespécifikoval, kdo může provádět zevní měření těla a zjišťování zvláštních tělesných znamení, při úkonech souvisejících s identifikací osoby. Tento úkon mohl provádět tedy určený policista (kriminalistický technik) popřípadě jakýkoliv příslušník SNB. V případě, že se jednalo o osobu opačného pohlaví, u které byly prováděny tyto úkony, mohlo dojít k zásahu v oblasti lidské důstojnosti, jelikož úkon nemusela provádět osoba stejného pohlaví nebo lékař.

Snímání daktyloskopických otisků prstů a dlaní osob prováděl speciálně vyškolený policista, kriminalistický technik, dle stanovených interních metodických pokynů na tiskopisy daktyloskopických karet. Na určeném tiskopisu daktyloskopické karty pak vyplní osobní údaje o osobě. Jedná se o jméno, příjmení, data narození, rodné číslo, trvalé bydliště a místo narození. Takto vyhotovená daktyloskopická karta s vyplněnými osobními údaji a pořízenými kontrolními otisky papilárních linií prstů a dlaní se založí do sbírek daktyloskopických karet a je možné je využít při další činnosti.

Na základě provedených analýz literárních zdrojů je zřejmé, že v době před rokem 1990 neexistovaly nezávislé instituty ani občanská sdružení či organizace, které by dohlíželi nebo upozorňovali na porušování lidských práv a svobod v souvislosti s činností Sboru národní bezpečnosti. Je patrné, že zákon č. 40/1974 Sb., o Sboru národní bezpečnosti, ve svém § 20 odstavci 1 nespécifikoval přímo výčet osob, u kterých je možné požadovat prokázání totožnosti, jako je tomu v současné době. Bylo tedy možné vyzvat každého občana. Stejně tak nebyl zajištěn postup, evidování a nakládání s osobními údaji osob vedenými v evidencích Sboru národní bezpečnosti.

Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky, ve znění pozdějších novel, nevychází ve své podstatě ze základních principů Všeobecné deklarace lidských práv, která je sice právně nezávazným dokumentem, ale její politická autorita je uznávána na celém světě (36). Podle některých teoretiků nabylo toto prohlášení závaznosti jako právní obyčej. Všeobecná deklarace lidských práv byla

schválena Valným shromážděním Organizace spojených národů dne 10. prosince 1948 jako rezoluce č. 217/III.A. Především ustanovení článků 3, 6, 8, 12 Všeobecné deklarace lidských práv pojednává o tom, že:

- Každý má právo na život, svobodu a osobní bezpečnosti,
- Každý má právo na to, aby byla všude uznávána jeho právní osobnost,
- Každý má právo, aby mu příslušné vnitrostátní soudy poskytly účinnou ochranu proti činům porušujícím základní práva, jež jsou mu přiznána ústavou nebo zákonem
- Nikdo nesmí být vystaven svévolnému zasahování do soukromého života, do rodiny, domova nebo korespondence, ani útokům na svou čest a pověst. Každý má právo na zákonnou ochranu proti takovým zásahům nebo útokům **(35)**.

Je zřejmé, že ústava opomíjela práva jedince na úkor celé společnosti. Nemohla tedy ve své podstatě poskytnout účinný nástroj k ochraně základních lidských práv a svobod občana.

V oblasti ochrany osobních údajů související s činností policie nejen při daktyloskopování osob, ale i na úseku vedení daktyloskopických sbírek a identifikačních systémů nejsou v tomto sledovaném období uváděny žádné zákonné normy ani právní předpisy. Bohužel vládnoucí režim v té době žádnou ochranu soukromí nepřipouštěl, o tom, že lidé mají právo na ochranu soukromí se začalo psát až na počátku 80. let a o ochraně osobních údajů se objevily sporadické zmínky teprve koncem tohoto desetiletí, výslovná právní úprava ani jednoho z těchto práv ovšem provedena nebyla.

Na základě analýzy literárních pramenů z oblasti této problematiky za sledované období byla potvrzena stanovená hypotéza H₁: Před rokem 1990 nebyla zabezpečena dostatečná právní ochrana daktyloskopovaným osobám.

5.3. Důvody, které vedly k novelizaci zákona o policii a trestního řádu

Ustanovení zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve

znění pozdějších předpisů („dále trestní řád“), a zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, umožňují policejním orgánům odebírat biologické vzorky a provádět další identifikační úkony (snímat daktyloskopické otisky, pořizovat obrazové záznamy, provádět měření těla atd.). Platná právní úprava, která platila do května roku 2006, však neumožňovala, aby policista jakýmkoli způsobem přiměřeným povaze odporu osoby, tyto úkony mohl od osoby vymáhat nebo je zdárně provést **(54)**. V případě odmítnutí podrobení se těmto úkonům bylo možné uložit pouze pokutu, která byla u řady případů nevymahatelná **(56, 54)**. Pokud by byl policejní orgán oprávněn provést odebrání vzorků i přes nesouhlas dotčené osoby (podezřelý nebo obviněný), bylo by možné získat důkaz, který by přispěl k objasnění trestné činnosti a usvědčení pachatele nebo by v opačném případě mohl vyvrátit podezření či obvinění osoby ze spáchání trestné činnosti.

Proto vláda předložila v červnu roku 2005 Parlamentu České republiky vládní návrh novely trestního řádu a zákona o Policii ČR, který si kladl za cíl úpravu vymahatelnosti identifikačních úkonů. Poslanecká sněmovna schválila tento vládní návrh v dubnu roku 2006 a následně i senát v květnu 2006.

Jak již bylo uvedeno, trestní řád a zákon o Policii ČR umožňují policejním orgánům provádět identifikační úkony, např. snímat daktyloskopické otisky, pořizovat obrazové záznamy, odebírat biologické vzorky, provádět měření těla apod. V § 114 trestního řádu jsou upraveny zvláštní druhy ohledání (§ 113 trestního řádu), konkrétně prohlídka těla a jiné podobné úkony. Prohlídce těla je povinen se podrobit každý, je-li nezbytně třeba zjistit, zda jsou na jeho těle stopy nebo následky trestného činu. Není-li prohlídka těla prováděna lékařem, může ji provádět jen osoba téhož pohlaví **(56)**. Jak uvádí trestní řád pod pojmem „každý“ se rozumí ten, proti němuž se vede trestní řízení (podezřelý, tedy ten, kdo byl zadržen podle § 76 odst. 1 trestního řádu a nebylo mu dosud sděleno obvinění, obviněný, obžalovaný, odsouzený, dále svědek, poškozený, popř. jiná osoba, zejména zúčastněná osoba podle § 42 trestního řádu).

Je-li k důkazu potřebná zkouška krve nebo jiný obdobný úkon, je osoba, o kterou jde, tedy zásadně osoba, proti níž se vede trestní řízení, povinna strpět, aby jí lékař nebo odborný zdravotnický pracovník odebral krev nebo u ní provedl jiný potřebný úkon, není-li spojen s nebezpečím pro její zdraví. Odběr biologického materiálu, který není

spojen se zásahem do tělesné integrity osoby, již se takový úkon týká, může uskutečnit i tato osoba nebo s jejím souhlasem orgán činný v trestním řízení jak uvádí § 114 odst. 2 trestního řádu. § 114 odst. 3 trestního řádu uvádí, že je-li k důkazu třeba zjistit totožnost osoby, která se zdržovala na místě činu, je osoba, o kterou jde, povinna strpět úkony potřebné pro takové zjištění. Důležité je, jak uvádí § 114 odst. 4 trestního řádu, onu osobu poučit o provedení identifikačních úkonů s upozorněním na následky nevyhovění. Toto poučení je nutné provést před uskutečněním některého z těchto úkonů, resp. bezprostředně při úkonu, pokud i po předchozím poučení osoba, která se mu má podrobit, jeho provedení odmítá. Přímé donucení ke splnění povinnosti, například překonání odporu podle § 85a trestního řádu zde do novelizace právního stavu nebylo možné použít. V úvahu přicházela jedině pořádková pokuta podle § 66 trestního řádu a to do maximální výše 50 000 korun. Tím měla být dostatečně zajištěna diferenciacce postihu jednotlivých konkrétních případů narušování řízení před orgány činnými v trestním řízení.

Uložení pořádkové pokuty je jedním z krajních prostředků udržení autority orgánů činných v trestním řízení a respektování jejich příkazů a výzev. Pořádkovou pokutou může být v přípravném řízení potrestán každý (s výjimkou obhájce a státního zástupce, kteří mohou být předáni pouze ke kárnému postihu dle § 66 odst. 3 trestního řádu), kdo bez dostatečné omluvy neuposlechne příkazu nebo výzvy orgánu činného v trestním řízení.

V rámci postupu před zahájením trestního stíhání podle § 158 odst. 3 písm. e) trestního řádu je policejní orgán oprávněn vyžadovat za podmínek uvedených v § 114 trestního řádu zkoušku krve nebo jiného podobného úkonu včetně odběru potřebného biologického materiálu (vzorku DNA). Na základě § 13 zákona o Policii ČR je policejní orgán oprávněn požadovat prokázání totožnosti, což znamená prokázání jména a příjmení, data narození a trvalého, popř. přechodného pobytu osoby (**54**). Důvod ke zjišťování totožnosti určuje míru spolehlivosti, s níž se zjištění uskutečňuje (§ 13 odst. 1 zákona o Policii ČR). Koho je policista oprávněn vyzvat k prokázání totožnosti určuje § 13 odstavec 2 a 3 zákona o policii.

Jestliže osoba uvedená v § 13 odstavci 2 a odstavci 3 písm. a) zákona o policii

odmítne prokázat svoji totožnost nebo nemůže-li ji prokázat ani po předchozím poskytnutí potřebné součinnosti k prokázání své totožnosti, je policista oprávněn takovou osobu předvést k provedení služebních úkonů za účelem zjištění její totožnosti a řádného objasnění věci. Poskytnutí potřebné součinnosti není nutné, pokud by se tím při zjišťování totožnosti více osob ve stejném okamžiku zmařil účel úkonu nebo zákroku. Po zjištění totožnosti policista předvedenou osobu propustí, nebrání-li tomu zákonné důvody, jak stanoví odstavec 5 § 13 zákona o policii**(54)**.

Nemůže-li policista totožnost osoby předvedené podle § 13 odst. 5 zákona o Policii ČR zjistit na základě sdělených údajů ani v evidencích obyvatel, je oprávněn vyzvat tuto osobu, aby strpěla provedení nezbytných služebních úkonů, jako je snímání daktyloskopických otisků, pořizování obrazových záznamů, zevní měření těla a zjišťování zvláštních tělesných znamení; měření těla a zjišťování zvláštních tělesných znamení činí osoba stejného pohlaví nebo lékař (§ 13 odst. 6 zákona o Policii ČR) **(54)**.

Policista, který při plnění úkolů policie nemůže získat osobní údaje umožňující budoucí identifikaci jiným způsobem, je oprávněn u osob obviněných ze spáchání trestného činu, nebo u osob nalezených, po nichž bylo vyhlášeno pátrání a které nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu:

- snímat daktyloskopické otisky,
- zjišťovat tělesné znaky,
- provádět měření těla,
- pořizovat obrazové, zvukové a obdobné záznamy, nebo
- odebírat biologické vzorky umožňující získání informací o genetickém vybavení (§ 42e odst. 1 zákona o Policii ČR).

Zjišťování vnějších tělesných znaků a měření těla podle § 42e odstavce 1 zákona o policii činí policista stejného pohlaví nebo na jeho žádost odborně způsobilý zdravotnický pracovník, odběr krve na žádost policisty pak pouze odborně způsobilý zdravotnický pracovník. Odběr biologických vzorků musí probíhat takovým způsobem, aby neohrozil zdraví osoby, jak uvádí § 42e odstavce 2 zákona o policii.

Pokud je nutné provést identifikační úkony v souladu se zákonem o Policii ČR,

tedy i odběr vzorku DNA, hodnotí se odmítnutí podrobení se tomuto úkonu jako přestupek, za který je možno uložit pokutu do výše třiceti tisíc korun, jak stanoví § 46 zákona ČNR č. 200/1990 Sb., zákon o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů **(51)**.

Důvodem k předložení vládní novely trestního řádu a zákona o Policii České republiky z června roku 2005 bylo právně ustanovit zajištění legitimní vymahatelnosti identifikačních úkonů včetně odběru vzorku DNA.

Přestože § 158 a § 114 trestního řádu a § 13 odst. 6 a § 42e zákona o Policii ČR umožňují policejním orgánům provádět identifikační úkony, např. snímat daktyloskopické otisky, pořizovat obrazové záznamy, odebírat biologické vzorky, provádět měření těla, platná právní úprava do novelizace neumožňovala, aby policista mohl vůči identifikované osobě použít bezprostřední donucení v případech, kdy se tato odmítá uvedeným úkonům podrobit.

Možnost uložit v trestním řízení v případě odmítnutí podrobení se těmto úkonům pokutu do výše 50 000 korun se neosvědčila. Také možnost uložit pokutu do výše 30 000 korun poté, co osoba odmítne podrobit se identifikačním úkonům podle zákona o Policii ČR nepřinášela očekávaný efekt. Bylo to proto, že uplatnění těchto sankcí v praxi bylo málo účinné. U nemalého počtu nezaměstnaných a osob bez trvalého pobytu (bezdomovců) je pokuta nevyimadatelná. Zásadním problémem pak byla skutečnost, že mnohým obviněným či podezřelým osobám, u nichž by mohl být například odběrem DNA či sejmutím otisků prstů získán důkaz pro objasnění závažného trestného činu, hrozily následně mnohem větší sankce pro spáchaný trestný čin, než sankce za nepodrobení se odběru tohoto vzorku. Tím, že policisté za tehdejší právní úpravy nebyli oprávněni odebrat vzorek DNA i přes nesouhlas podezřelého nebo obviněného, mnohdy nemohli získat buď důkaz, který by přispěl k objasnění trestné činnosti a usvědčení jeho pachatele, nebo nemohli v řadě dalších případů vyloučit podezření vůči podezřelé osobě, či obvinění osoby obviněné ze spáchání trestného činu.

Pro odběr biologického materiálu pro genetické analýzy je jednou z vhodných metod výtěr z dutiny ústní, takzvaný bukální stěr. Tento odběr, stejně jako snímání daktyloskopických otisků, nepoškozuje integritu osoby ani neohrozuje její zdraví. Odběr

se provádí standardní odběrovou soupravou (sterilním tamponem) ze sliznice ústní dutiny. Není přitom nutné osobě otvírat ústa, pouze stačí, když policista dotčené osobě „odchlípne“ spodní ret a sterilním tamponem jej z vnitřní strany setře. Tento odběr se musí uskutečnit zásadně za přítomnosti dozírající osoby, jak vyplývá z důvodové zprávy k vládnímu návrhu novely trestního řádu a zákona o Policii České republiky ze dne 8. června 2005.

Aby se z forenzní genetické expertizy stal významný nástroj pro objasňování trestné činnosti a Národní databáze DNA mohla plnit svoji funkci, aby mohly být získávány daktyloskopické otisky, prováděno fotografování a měření těla i přes nesouhlas a odpor osoby, je nutné, aby orgán činný v trestním řízení, v těchto případech příslušníci Policie ČR, byli při provádění identifikačních úkonů oprávněni, za podmínek stanovených v zákoně, tento odpor překonat. Intenzita takového použití přímého fyzického donucení ze strany policejních orgánů však musí být při překonání odporu dotčené osoby vždy přiměřená, nesmí dojít k zásahu do integrity osoby. Tato povinnost vyplývá již z ustanovení zákona o Policii ČR, podle kterého je policista při provádění služebních zákroků a služebních úkonů povinen dbát cti, vážnosti a důstojnosti osob a nepřipustit, aby osobám v souvislosti s touto činností vznikla bezdůvodná újma a případný zásah do jejich práv a svobod překročil míru nezbytnou k dosažení účelu sledovaného služebním zákrokem nebo služebním úkonem. Oprávnění a povinnosti Policie ČR je nutné posuzovat komplexně, v celé jejich šíři.

Pro to, aby okruh osob, kterých se provedení těchto úkonů týká, nebyl příliš široký a toto oprávnění policejního orgánu nebylo v rozporu s ochranou základních lidských práv a svobod, předpokládal návrh zákona, že by identifikační úkony bylo možné přes odpor uskutečnit pouze u podezřelého, a to jen s předchozím souhlasem státního zástupce, a u obviněného bez souhlasu státního zástupce. Vládní návrh však předpokládal, že v praxi nebude zapotřebí vymáhat identifikační úkony přes odpor osoby příliš často. Očekávalo se, že již sama existence takové možnosti bude mít významný preventivní účinek.

Návrh zákona dále rozšiřoval oprávnění příslušníků Policie ČR při plnění úkolů (odhalování trestných činů a zjišťování jejich pachatelů), pokud nemohou získat osobní

údaje umožňující budoucí identifikaci jiným způsobem, provádět identifikační úkony i u osob pravomocně odsouzených za spáchání úmyslného trestného činu, které se v současné době nacházejí ve věznicích, nebo kterým bylo pravomocným rozhodnutím uloženo ochranné léčení. Tento požadavek souvisel se skutečností, že stoupal podíl recidivistů na páchání trestné činnosti (v roce 2002 recidivisté spáchali 45,6 procenta ze všech objasněných trestných činů a v roce 2003 jejich podíl stoupl na 50,5 procenta). Odebrání biologických vzorků umožňujících získání informací o genetickém vybavení od těchto osob a jejich uložení v Národní databázi DNA by mohlo významně přispět k objasnění dosud neobjasněných trestných činů, kterých se mohly dopustit osoby, které jsou v současné době ve výkonu trestu odnětí svobody, nebo jim bylo uloženo ochranné léčení, a u kterých nebylo možné biologický materiál odebrat v rámci přípravného řízení (např. osoba s odběrem nesouhlasila).

V praxi by při provádění identifikačních úkonů u těchto osob neměly vznikat kompetenční spory mezi Policií ČR a Vězeňskou službou. Jak je již uvedeno výše, příslušníci Policie ČR budou tímto plnit svůj úkol a při jeho plnění mohou podle zákona požádat Vězeňskou službu o poskytnutí pomoci. Vězeňská služba je poté povinna poskytnout pomoc v rozsahu nezbytném pro jeho splnění. Policie ČR bude vykonávat svá oprávnění pouze k zabezpečení úkolu, aniž by nesla odpovědnost za ostrahu vězně. Její úloha je tak omezena výlučně na odebrání biologických vzorků určeným vězňům.

Po schválení vládního návrhu doplněného a pozměněného návrhy poslanců a senátorů se Parlament usnesl na následujících změnách trestního řádu a zákona o Policii ČR.

V zákoně č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších zákonů, došlo k těmto změnám:

– V § 114 se na konci odstavce 2 trestního řádu doplnila věta:

"Je-li k důkazu třeba učinit zkoušku krve nebo jiný obdobný úkon, je osoba, o kterou se jedná, povinna strpět, aby jí lékař nebo odborný zdravotnický pracovník odebral krev nebo u ní provedl jiný potřebný úkon, není-li spojen s nebezpečím pro její zdraví. Odběr biologického materiálu, který není spojen se zásahem do tělesné integrity osoby, již se

takový úkon týká, může udělat i tato osoba nebo s jejím souhlasem orgán činný v trestním řízení. Na požádání orgánu činného v trestním řízení může tento odběr i bez souhlasu podezřelého nebo obviněného provést lékař nebo odborný zdravotnický pracovník." (56).

Tímto ustanovením se orgánu činnému v trestním řízení rozšířila pravomoc o možnost odebírat biologický materiál, který není spojen se zásahem do tělesné integrity bez souhlasu osoby, a to pouze u podezřelého nebo obviněného. V případě nesouhlasu těchto osob bude odběr zásadně provádět lékař nebo odborný zdravotnický pracovník.

– V § 114 se za odstavec 3 trestního řádu vložil nový odstavec tohoto znění:

"Nelze-li úkon podle odstavců 1 až 3 pro odpor podezřelého nebo obviněného provést a nejde-li o odběr krve nebo jiný obdobný úkon spojený se zásahem do tělesné integrity, je orgán činný v trestním řízení oprávněn po předchozí marné výzvě tento odpor překonat; policejní orgán potřebuje k překonání odporu podezřelého předchozí souhlas státního zástupce. Způsob překonání odporu musí být přiměřený intenzitě odporu." (56).

– Dosavadní odstavec 4 se označuje jako odstavec 5.

– Ustanovení § 114 odst. 5 trestního řádu má nyní toto znění doplněné o slova zde podtržená.

"O povinnosti podle předchozích odstavců je třeba onu osobu poučit s upozorněním na následky nevyhovění (§ 66 trestního řádu), podezřelý nebo obviněný se poučí také o možnosti postupu podle odstavce 4" (56).

Na základě tohoto ustanovení je orgánům činným v trestním řízení (zejména příslušníkům Policie ČR) dána možnost po předchozí marné výzvě a za podmínek stanovených v zákoně o Policii ČR překonat odpor osoby, jíž se provedení

identifikačního úkonu týká. Toto oprávnění se vztahuje pouze k osobě podezřelého nebo obviněného. U podezřelého, nikoli však obviněného, lze odpor překonat pouze po předchozím souhlasu státního zástupce, který jej vydá na základě písemné žádosti policejního orgánu. Od písemné žádosti lze ve výjimečných případech upustit, je-li nutné získat souhlas naléhavě. V tomto případě státní zástupce může vydat souhlas k překonání odporu podezřelého prostřednictvím telekomunikačních prostředků (např. telefonu, faxu, elektronické pošty). K odběru biologického materiálu, se kterým je spojen zásah do tělesné integrity osoby, tedy např. k odběru krve, je nadále oprávněn pouze lékař či odborný zdravotnický pracovník, nikoliv policista, a tento úkon nelze uskutečnit přes nesouhlas a odpor dotčené osoby.

Před zahájením trestního stíhání podle § 158 odst. 3 písm. f) trestního řádu je v rámci postupu *"policejní orgán oprávněn pořizovat zvukové a obrazové záznamy osob, za podmínek stanovených v § 114 trestního řádu" snímat daktyloskopické otisky, provádět osobou téhož pohlaví nebo lékařem prohlídku těla a jeho zevní měření, jestliže je to nutné ke zjištění totožnosti osoby nebo ke zjištění a zachycení stop nebo následků činu" (56)*. Takto se rozšiřuje pravomoc orgánů činných v trestním řízení při provádění úkonů taxativně stanovených v § 158 odst. 3 písm. f) (např. snímat daktyloskopické otisky) v případě, že se osoba odmítne těmto úkonům podrobit, o možnost postupu za podmínek stanovených v § 114 odst. 4 trestního řádu. Nelze-li takový úkon pro odpor podezřelého nebo obviněného provést a nejde-li o odběr krve nebo jiný obdobný úkon spojený se zásahem do tělesné integrity, je orgán činný v trestním řízení oprávněn po předchozí marné výzvě tento odpor překonat; policejní orgán potřebuje k překonání odporu podezřelého předchozí souhlas státního zástupce. Způsob překonání odporu musí být přiměřený intenzitě odporu.

V zákoně č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, došlo k těmto změnám a doplněním:

- Ustanovení § 13 odst. 6 zákona o Policii ČR zůstává nezměněno. Toto ustanovení uvádím jen proto, že na něj navazuje nové ustanovení: *„Nemůže-li policista totožnost osoby předvedené podle odstavce 5 zjistit na základě sdělených údajů ani v*

evidencích obyvatel, je oprávněn vyzvat tuto osobu, aby strpěla provedení nezbytných služebních úkonů, jako je snímání daktyloskopických otisků, pořizování obrazových záznamů, zevní měření těla a zjišťování zvláštních tělesných znamení; měření těla a zjišťování zvláštních tělesných znamení provádí osoba stejného pohlaví nebo lékař“ (54).

- Za citované ustanovení byl doplněn nový § 13 odst. 7 zákona o Policii ČR:

"Nelze-li úkon podle odstavce 6 pro odpor osoby provést, je policista oprávněn tento odpor překonat. Způsob překonání odporu musí být přiměřený intenzitě odporu" (54).

- Nový § 38 odst. 6 zákona o Policii ČR má toto znění:

"Policista je oprávněn použít pouta také při doprovodu osoby a) zajištěné podle § 14 a § 15, b) zadržené, c) zatčené, d) dodávané do výkonu trestu odnětí svobody, nebo e) převzaté policistou k provedení procesních úkonů z vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody, je-li důvodná obava, že může být ohrožena bezpečnost osob, majetku nebo ochrana veřejného pořádku" (54).

Toto ustanovení dává příslušníkům Policie ČR oprávnění nasadit pouta nejen osobě, která aktivně svým jednáním ohrožuje bezpečnost osob, majetku či ohrožuje veřejný pořádek, nýbrž také při doprovodu (eskortování) osob v tomto ustanovení taxativně uvedených i z preventivních důvodů, a to za podmínky, že bude existovat důvodný předpoklad, že by tato osoba mohla ohrožovat bezpečnost osob, majetek či veřejný pořádek.

- Dále byl doplněn také § 42e odst. 1 zákona o Policii ČR, o slova zde podtržená:

"Policista, který při plnění úkolů policie nemůže získat osobní údaje, umožňující budoucí identifikaci, jiným způsobem, je oprávněn u osob obviněných ze spáchání trestného činu, u osob ve výkonu trestu odnětí svobody za spáchání úmyslného trestného

činu, u osob, jimž bylo uloženo ochranné léčení, nebo u osob nalezených, po nichž bylo vyhlášeno pátrání a které nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu, ...
(54).

Tímto doplněním § 42e odst. 1 zákona o Policii ČR se rozšířila oprávnění příslušníků Policie ČR o možnost získávat identifikační údaje, tedy i vzorky DNA i od osob, které jsou v současné době ve výkonu trestu odnětí svobody za spáchání úmyslného trestného činu, nebo od osob, kterým bylo uloženo ochranné léčení a v přípravném řízení nebylo možné tyto úkony provést. Toto opatření souviselo se stoupajícím podílem recidivistů na páchání trestné činnosti, který v současnosti přesahuje 50 procent. Tedy nadpoloviční většina pachatelů se dopouští trestné činnosti opakovaně.

- Doplněn byl také § 42e odst. 2 zákona o Policii ČR, který zní nově takto:

"Zjišťování vnějších tělesných znaků a měření těla podle odstavce 1 provádí policista stejného pohlaví nebo na jeho žádost odborně způsobilý zdravotnický pracovník, odběr krve nebo odběr jiného biologického materiálu, který je spojen se zásahem do tělesné integrity provádí na žádost policisty pouze odborně způsobilý zdravotnický pracovník. Obdobně se postupuje i u odběru, který není spojen se zásahem do tělesné integrity, je-li při něm překonáván odpor osoby. Odběr biologických vzorků se provádí způsobem, který nesmí ohrozit zdraví osoby" (54).

Toto ustanovení upravuje podmínky, za nichž lze získávat biologický materiál. Z důvodu ochrany dotčené osoby bude odběr biologického materiálu, při němž dochází k zásahu do tělesné integrity (např. při odběru krve), provádět odborný zdravotnický pracovník. Obdobně bude tento odběr provádět i v případě, kdy se nezasahuje do tělesné integrity, tedy když bude docházet např. k odběru vzorku DNA, tedy k odběru bukalního stěru výtěrem slin z úst podezřelé nebo obviněné osoby v případech, kdy bude muset být překonáván odpor osoby, jíž je vzorek odebírán.

- Zcela nový je § 42e odst. 3 zákona o Policii ČR:

"Nelze-li úkon podle odstavce 1 pro odpor osoby provést a nejde-li o odběr krve nebo jiný obdobný úkon spojený se zásahem do tělesné integrity, je policista po předchozí marné výzvě oprávněn tento odpor překonat. Způsob překonání odporu musí být přiměřený intenzitě odporu" (54).

V tomto ustanovení, stejně jako v § 13 odst. 7 zákona o Policii ČR, jde o obdobnou úpravu jako je ta, k níž došlo v trestním řádu. Policisté budou oprávněni překonat odpor osoby při odběru krve i jiných úkonech zasahujících do tělesné integrity. Z pohledu odběru DNA (i jiných identifikačních úkonů nespojených se zásahem do tělesné integrity) to znamená, že policisté budou oprávněni odebrat vzorek DNA i přes nesouhlas podezřelého nebo obviněného. Tak bude moci být získán spolehlivý a přímý důkaz. Buď půjde o důkaz, který přispěje k objasnění trestné činnosti a usvědčení pachatele, nebo o důkaz, který vyvrátí podezření či obvinění osob ze spáchání trestného činu.

Současné zahraniční zkušenosti některých států svědčí o tom, že je to velmi účinné. Tuto úpravu mají např. v Nizozemsku, Velké Británii, některé státy USA, mají ji i na Slovensku.

Během projednávání novely v poslanecké sněmovně zazněly některé pozoruhodné názory, které by neměly být opomenuty ani po schválení návrhu zákona. Tak například poslanec prof. JUDr. Zdeněk Jičínský, DrSc. v prvním čtení projednávání novely trestního řádu a zákona o Policii ČR dne 9. 2. 2006 v poslanecké sněmovně uvedl, doslova cituji: *"Uplatňování určitých prostředků v trestním právu, které slouží k tomu, aby byl boj proti kriminalitě účinnější, narážejí často na problém ochrany lidské svobody, prostě sahá do sféry lidské svobody, integrity lidské osobnosti. A je to problém, který musíme v každém takovém případě konkrétně posoudit. Souvisí to i s tím, že výsledky vědeckého poznání v této věci, možnosti používání DNA, mají také účinky, které se musejí vážít, protože jak dávno víme, výsledky vědeckého poznání mohou být v*

praxi používány k prospěchu i nepospěchu lidské civilizace i jednotlivých lidí. Upozorňuji tady na tento obecnější problém, protože si jej musíme uvědomit v souvislosti s přístupem ke konkrétním návrhům, které jsou v této předloze uvedeny. Zároveň si všichni myslím uvědomujeme i to, že v naší společnosti, ale není to žádný specifický jev české společnosti, dochází k jistému zvýšení agresivity v lidských vztazích, a že chceme-li tomu čelit, musíme i na straně těch orgánů, které chrání společenský, veřejný pořádek, musíme těmto orgánům poskytnout k tomu určité prostředky" (20).

Poslankyně JUDr. Eva Dundáčková konstatovala, že ústavněprávní výbor zkoumal, nakolik dojde k narušení osobní integrity člověka v okamžiku, kdy bude povinně podroben zkoušce DNA, a sice v tomto případě de facto ze slin, zda toto oprávnění Policii ČR přiznat máme, či nemáme, a v jakém rozsahu. Jde o zásah, který u podezřelých nevyžaduje schválení soudu, nýbrž jen státního zástupce. Jediná obrana spočívá v tom, že se nebude vytvářet, dokonce je zakázáno vytvářet databázi osob, které byly tímto způsobem zkoumány, pokud jim následně nebyla tato trestná činnost dokázána za pomoci jiných důkazních prostředků. Považuje za nutné hledat kontrolní mechanismy, protože na jedné straně je asi správné dát policii možnosti pro to, aby mohla vykonávat činnost, kterou po ní chceme, aby mohla vyšetřovat trestné činy, na druhé straně by parlament měl být zřejmě tím místem, které vykonává kontrolní činnost nejen vůči resortu vnitra, ale i jednotlivým článkům, které pod resort patří (21).

Poslanec Michal Doktor zdůraznil, že bude zakázáno zakládat databázi osob, u kterých byla DNA zkoumána a nějakým způsobem klasifikována a zařazena. Nepamatuje si však na to, že každý, kdo by takovou databázi založil, uchovával, prodával a nakládal s ní, by byl postižen pro trestný čin. Shromažďování, vytváření a nakládání s databází u osob, u nichž byla DNA zkoumána a posléze jim buď nebude sděleno obvinění, nebo nebudou uznáni soudem vinnými, by mělo být trestným činem (23).

Tehdejší ministr vnitra Mgr. František Bublan k tomu uvedl, že se na databázi DNA díváme z toho černějšího pohledu, bojíme se, že toho někdo zneužije, cituji: *"Není to o zneužití, je to skutečně o využití. Vztahuje se to především na tu recidivu, která už tvoří téměř 50 procent trestných činů u nás. U toho obvinění, když se to*

obvinění neprokáže, tak to ještě neznamená, že ten člověk třeba vinen není, že se to pouze neprokázalo. Přimlouval bych se za to, aby toto tam zůstalo, a ne aby to bylo považováno dokonce za trestný čin" (22).

Následně na toto reagoval poslanec Michal Doktor a označil za nepřijatelné tvrzení ministra vnitra, že *"přestože je člověk prohlášením soudu označen za nevinného, zůstává nadále podezřelým" (23).*

Ve vedené diskusi poslanci neměli připomínky k tomu, že odpor osob, které nechtějí dát vzorek DNA lze překonávat donucením jak u podezřelých, obviněných, tak u osob, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody pro úmyslné trestné činy a u osob, kterým bylo uloženo ochranné léčení. To svědčí o tom, že o potřebě odebrání vzorků DNA odsouzeným osobám vykonávajícím trest odnětí svobody pro úmyslné trestné činy a osobám, jimž bylo uloženo ochranné léčení, neměli zřejmě poslanci pochybnosti.

Názory, které však zazněly ve sněmovně, upozornily na několik problémů hodných pozornosti, a to konkrétně na:

- Možnost zneužití databáze DNA,
- Potřebu kontroly nad Policií ČR, resp. nad složkami, u nichž je vytvořena databáze DNA.
- Otázku, zda ponechat v databázi DNA, či z ní odstranit vzorky od podezřelých osob, které nebyly obviněny, nebo od obviněných, kteří nebyli soudem uznáni vinnými.
- Vytvoření nové skutkové podstaty trestného činu, podle níž by mohl být stíhán ten, kdo legálně získané vzorky DNA zneužije, nebo v ní ponechá vzorky DNA od podezřelých osob, které nebyly obviněny, nebo od obviněných, kteří nebudou uznáni soudem vinnými.

Ke všem těmto otázkám poslanci ve sněmovně nezaujali žádné konkrétní závěry. Upozornili sice na možnost zneužití databáze DNA, nedospěli však ke schválení konkrétní formy kontroly nad Policií ČR, resp. nad složkami, u nichž je vytvořena databáze DNA. Ani v otázce, zda ponechat v databázi DNA, či odstranit z ní vzorky od podezřelých osob, které nebyly obviněny, nebo od obviněných, kteří nebyli soudem uznáni vinnými, nedospěli k žádnému závěru. Po skončení jednání sněmovny nebylo

zcela jasné, zda vzorky DNA u podezřelých osob, u nichž se podezření a případné obvinění neprokáže, zůstanou v databázi, či nikoliv. Podle mého názoru vzorky podezřelých, u nichž se podezření a případné obvinění neprokáže, by neměly v databázi zůstat. Nezazněl pak ani konkrétní návrh na vytvoření nové skutkové podstaty, například trestného činu zneužití vzorku (databáze) DNA, podle níž by mohl být stíhán ten, kdo legálně získané vzorky DNA zneužije, nebo v ní ponechá vzorky DNA od podezřelých osob, které nebyly obviněny, nebo od podezřelých a obviněných, kteří nebudou uznáni soudem vinnými. Nebylo ani zdůvodněno, proč poslanecká sněmovna považuje zneužití vzorku (databáze) DNA za vyloučené. Poslanci nezaujali stanovisko k nezdůvodněnému názoru tehdejšího ministra vnitra Mgr. Františka Bublana, podle něhož není důvod se bát, že databázi DNA někdo zneužije. S výjimkou Michala Doktora pak poslanci ani poukazem na presumpci nevinu nereagovali na další tvrzení Františka Bublana, podle kterého u osoby, jejíž obvinění se neprokáže, to ještě neznamená, že se trestného činu nedopustila, protože jí spáchání činu pouze nebylo prokázáno (22).

I přesto, že tyto otázky zůstaly nezodpovězeny, sněmovna vládní návrh novely trestního řádu a zákona o Policii ČR, který si mimo jiné kladl za cíl úpravu vymahatelnosti identifikačních úkonů, dne 26. dubna 2006 schválila.

Projednávání návrhu novely trestního řádu a zákona o Policii ČR v senátu probíhalo v podobném duchu jako v poslanecké sněmovně. Bylo však výrazně ovlivněno tím, že zpravodaj výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost Josef Zoser a zpravodaj ústavně-právního výboru ing. Pavel Janata se v Kriminologickém ústavu Praha seznámili s vedením databáze DNA i s jejím zabezpečením proti zneužití. Senátor ing. Pavel Janata přednesl jako zpravodaj zprávu za oba zmíněné výbory. Uvedl, že současná možnost odběru biologického materiálu u fyzické osoby je doplněna tak, aby biologický materiál mohl být odebrán i proti vůli osoby a s případným překonáním odporu, který by kladla. Typickým neinvazivním odběrem ke zjištění DNA, při němž nedochází k vpichům jehly, je stěr ústní sliznice. V novele není žádným způsobem vymezen způsob, jakým odpor případně může být překonán. Je to omezeno obecnou zásadou přiměřenosti. Položil otázku, nakolik je účelné, aby všichni odsouzení,

kteří jsou ve výkonu trestu odnětí svobody pro úmyslný trestný čin, byli podrobeni odběru DNA. Je samozřejmě možné si představit, že celá řada z nich se dopustila nebo dopouští trestné činnosti, kde praktický význam odběru DNA asi smysl nemá, neboť při své trestné činnosti nezanechávají biologické stopy. Důvodem má být odstranění potíží při případné identifikaci těchto lidí, pokud by se v budoucnu opětovně dopustili trestné činnosti. Je tady tedy kriminalistický důvod k tomu, aby jim byl vzorek DNA odebrán.

Uvedl, že nakládání s DNA bylo konzultováno s Úřadem pro ochranu osobních údajů a s Radou vlády pro lidská práva a připomínky byly akceptovány. Proto označil posílení pravomoci Policie České republiky za krok správným směrem, který by měl do budoucna přispět k vyšší objasňenosti trestných činů, a to nejen těch, které budou spáchány po jeho účinnosti, ale i těch, které případně již spáchány byly, ale dodnes nebyly nebo nemohly být objasněny, resp. pachatelům dokázány právě proto, že odmítli odběr DNA. Proto zpravodaj usoudil, že se lépe budou objasňovat trestné činy, ke kterým dojde, a to zejména v souvislosti s umožněním odebrat vzorky DNA i osobám, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody za úmyslné trestné činy (24).

I přes celou řadu dalších připomínek a názorů pak nakonec senátor ing. Pavel Janata v senátu objasnil, co se děje se vzorky DNA, a jak je zajištěna ochrana osobních údajů před zneužitím. Zdůraznil, cituji, že se "*v Kriminalistickém ústavu odebraný vzorek DNA ze stěru zpracovává tak, aby mohla být na základě zpracovaného profilu DNA ověřena totožnost, ztotožněna stopa s osobou apod. Po získání profilu DNA je vzorek slin odebraný osobě zničen. Tedy to, co nese celou genetickou informaci, která obsahuje údaje, které by mohly být možná i zneužity, je po získání profilu DNA likvidováno. V databázi se uchovávají pouze profily DNA, a to tak, že jsou odděleny od databáze, ve které jsou uchovávány údaje o osobách, jichž se odebrané vzorky týkají. Profil DNA je označen, odlišen kódem tvořeným řadou čísel, která nikomu nic neřekne. Teprve v případě, že se při zkoumání najde shoda onoho profilu DNA, tak se na základě tohoto identifikačního čísla jde do úplně jiné databáze, ve které se k tomuto identifikačnímu číslu teprve přiřazují údaje, jako je jméno, příjmení, datum narození, bydliště a další údaje o konkrétní osobě. V databázi DNA zůstávají pouze profily DNA pachatelů (odsouzených osob). Nejsou v ní profily DNA podezřelých, ani svědků. U nich*

není uchováván ani profil sloužící k identifikaci. Ke zneužití a manipulaci s osobními údaji docházet nemůže. Přesto je zabezpečena kontrola Kriminálního ústavu Praha Úřadem na ochranu osobních údajů" (24).

I v senátu zazněla řada názorů a připomínek, které upozornily na některé problémy v souvislosti s vládním návrhem novely zákona o policii a trestního řádu. Některé, které považuji za zásadní uvádím:

- Proč nedává svolení k odběru vzorku DNA u podezřelých (nebo i u obviněných) soudce?
- V novele není žádným způsobem vymezen způsob, jakým může být odpor osoby překonán. Proč je to omezeno pouze obecnou zásadou přiměřenosti?
- Nakolik je účelné, aby všichni odsouzení, kteří jsou ve výkonu trestu odnětí svobody pro úmyslný trestný čin, byli podrobeni odběru DNA?
- Co může být uchováno v databázi DNA?

Na první otázku, proč nedává svolení k odběru DNA u podezřelých (event. i obviněných) soudce, nezazněla v senátu odpověď. Přitom v § 158a trestního řádu je od 1. ledna 2002 upravena účast soudce na přípravném řízení. Cituji: *"Je-li při prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin a zjišťování jeho pachatele třeba provést neodkladný nebo neopakovatelný úkon spočívající ve výslechu svědka nebo v rekognici, provede se na návrh státního zástupce takový úkon za účasti soudce"(56).* Soudce v tomto případě garantuje zákonnost úkonu konaného v přípravném řízení. Podle § 114 odst. 4 trestního řádu *"nelze-li provést odběr vzorku DNA pro odpor podezřelého, je orgán činný v trestním řízení oprávněn po předchozí marné výzvě tento odpor překonat; policejní orgán potřebuje k překonání odporu podezřelého předchozí souhlas státního zástupce" (56).* Citované ustanovení zdůrazňuje, že odpor podezřelého může být překonán orgánem činným v trestním řízení, to znamená v přípravném řízení může jít o policejní orgán nebo státního zástupce. Pokud bude vzorek DNA odebírat státní zástupce, potom podle schváleného návrhu nebude potřebovat k překonání odporu poškozeného od nikoho souhlas. Domnívám se,

že právě soudce by v tomto případě garantoval svým svolením zákonnost tohoto úkonu, stejně jako při postupu dle § 158a trestního řádu, kde je již účast soudce na přípravném řízení upravena.

Na druhou otázku, proč v novele není žádným způsobem vymezen způsob a přiměřenost překonání odporu osoby, která si nechce nechat odebrat vzorek DNA, nezazněla v senátu odpověď. Logicky lze dovodit, že reálně přichází v úvahu pouze použití hmatů a chvatů sebeobrany dle ustanovení § 38 odstavce 1 písmene a) v návaznosti na § 38 odstavce 5 zákona o policii (54). To by však mělo být výslovně upraveno v příslušné instrukci policejního prezidenta. Intenzita donucení pak musí být v každém jednotlivém případě přezkoumávána za účelem zjištění, zda byla přiměřená intenzitě odporu. Nikdy by neměl být donucovací prostředek citelnější než intenzita odporu osoby.

Na základě provedené novelizace zákona o policii a trestního řádu, je reálně očekávat, že posílení pravomoci policie přispěje k vyšší objasňenosti trestných činů, a to nejen těch, které budou spáchány po účinnosti novelizovaných zákonů, nýbrž i těch trestných činů, které byly v minulosti spáchány, ale dosud nebyly objasněny, protože určitá osoba, vědoma si faktu, že je pachatelem, odmítla poskytnout vzorek DNA. Zda tato novelizace přinese skutečné pozitivní výsledky však ukáže až čas.

Na tomto místě je nezbytné zmínit se v souvislosti s touto problematikou i o institutu, který dozoruje činnost nejen policejních orgánů na úseku ochrany osobních údajů. Jedná se o Úřad pro ochranu osobních údajů, který je nezávislým orgánem a především provádí:

- Provádí dozor nad dodržováním zákonem stanovených povinností při zpracování osobních údajů,
- Vede registr povolených zpracování osobních údajů,
- Přijímá podněty a stížnosti občanů na porušení zákona,
- Poskytuje konzultace v oblasti ochrany osobních údajů.

Ve své činnosti se řídí především zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů a rovněž zákonem č. 500/2004 Sb., správní řád.

Na mezinárodní úrovni v rámci Evropské unie pak funguje Evropský inspektor ochrany údajů na základě ustanovení těchto právních norem:

- Úmluva o ochraně osob se zřetelem na automatizované zpracování osobních dat (CETS No. 108).
  - pro Českou republiku nabyla účinnosti dne 1. listopadu 2001
- Dodatkový protokol k Úmluvě o ochraně osob se zřetelem na automatizované zpracování osobních dat (CETS No. 181).
  - pro Českou republiku nabyl účinnosti dne 1. července 2004.
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 95/46/ES ze dne 24. října 1995, o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů.
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/31/ES ze dne 8. června 2000, o určitých aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodního styku v rámci vnitřního trhu.
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/58/ES ze dne 12. července 2002, o zpracování osobních údajů a ochraně soukromí v odvětví elektronických komunikací – tato směrnice byla změněna Směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2006/24/ES ze dne 15. března 2006, o uchovávání údajů vytvářených nebo zpracovávaných v souvislosti s poskytováním dostupných služeb elektronických komunikací nebo veřejných komunikačních sítí a o změně směrnice 2002/58/ES (**31, 37**).

Z provedeného rozboru literárních pramenů, které jsou uvedeny v jednotlivých kapitolách diplomové práce a seznamu použitých zdrojů, byla potvrzena hypotéza H₂: Po roce 1990 docházelo s postupným vývojem práva k vytváření podmínek směřujících k dostatečné ochraně základních lidských práv daktyloskopovaných osob.

6. Závěr

Jak s postupem času docházelo k rozvoji přírodních a technických věd, rozvíjel se i pokrok v oblasti kriminalistických metod identifikace osob. Kriminalistům byly dány k dispozici stále modernější a přesnější prostředky. Po bouřlivém rozvoji „klasických“ kriminalistických disciplín, jakou je například kriminalistická antropologie, daktyloskopie, trasologie nebo kriminalistická biologie, v období 19. a 20. století, se vývoj postupně zpomalil. Vývoj nových metod zkoumání sice pokračuje, ale větší důraz je nyní kladen na zpřesnění výsledků zkoumání, zrychlení a zefektivnění práce pomocí informačních technologií a výpočetní techniky. Současné možnosti výpočetní techniky dnes umožňují řadu identifikačních kriminalistických metod uplatnit i v komerčním sektoru, kde je nabízena celá řada produktů zabezpečovacích systémů fungujících na bázi identifikace otisku prstu, barevnosti oční duhovky či antropometrického tvaru obličeje.

S rozvojem kriminalistickotechnických metod musí jít souběžně i právní úprava, i když z tohoto pohledu modernizace právního řádu za pokrokem vědy značně zaostává. V praxi však činnost orgánů činných v trestním řízení při získávání kriminalisticky relevantních informací, za použití biologických metod identifikace osob, komplikuje vedle chybějící právní úpravy někdy přehnaný důraz kladený na zachování lidských práv, zvláště pak práva na nedotknutelnost osoby a jejího soukromí. Samotné odběry biologických vzorků nebo daktyloskopických otisků pro účely znaleckého zkoumání a shromažďování osobních údajů v informačních systémech Policie České republiky samozřejmě představuje zásah do integrity těchto práv, a proto je třeba práva a povinnosti jednotlivých subjektů co nejpřesněji vymezit. Právo na bezpečnou společnost však můžeme také považovat za lidské právo. Mělo by mít tedy stejnou váhu jako právo na ochranu osobního soukromí. Absolutní ochrany soukromí a absolutní bezpečnosti ve společnosti zároveň však dosáhnout nelze. Je proto třeba zvážit, kudy by měla směřovat ona pomyslná hranice mezi nedotknutelným soukromím jednotlivce a oprávněnými

zájmy na informace ze strany orgánů činných v trestním řízení. Můžeme konstatovat, že právní úprava v České republice je ve všech ohledech na úrovni srovnatelné s právními systémy a úpravami většiny ostatních evropských zemí. Stejně jako jinde, tak i u nás se stále hledá ta správná demokratická hranice mezi zaručenou svobodou a soukromím jednotlivce a bezpečností společnosti. Zůstává jen otázkou, kam tuto hranici posunou nové hrozby mezinárodního organizovaného zločinu a globální terorismus.

Domnívám se, že jsem poskytl čtenáři ucelený náhled v oblasti daktyloskopické identifikace a jejích souvislostí s právními normami, které se přímo či okrajově dotýkají této problematiky a to nejen v České republice, ale i v mezích mezinárodní spolupráce mezi policejními složkami. Dávám tak možnost nejen zájemci o tuto problematiku, ale i široké laické veřejnosti, pochopit základní principy a využití daktyloskopické identifikační metody v rámci bezpečnosti celé společnosti.

Diplomovou práci je možné rozdělit na teoretickou část, ve které jsem se snažil postihnout historický vývoj kriminalistické daktyloskopické identifikace osob společně s právními normami, které jsou v této oblasti nezbytné. Praktická část je pak více zaměřena na oblast právního vymezení daktyloskopie v souvislosti s ochranou lidských práv a svobod, především pak v oblasti ochrany osobních údajů. V této části po prostudování odborné literatury došlo k potvrzení hypotéz, tedy i k naplnění cílů této práce.

7. Seznam použité literatury

Monografie, učebnice, časopisy:

1. BOLDIŠ, P. *Bibliografické citace dokumentu podle ČSN 690 a ČSN ISO 690: Část 2* Modely a příklady citací u jednotlivých typů dokumentů [online]. Verze 3.0 (2004) [cit. 2007-02-05] poslední aktualizace 11.11. 2004. Dostupné z: <<http://www.boldis.cz/citace/citace2.pdf>>
2. DLOUHÝ, M. Osobnosti světové kriminalistiky. *Kriminalistický sborník*. Praha: 1994, roč. XXXVII, č. 8, s. 359-360.
3. DLOUHÝ, M. Osobnosti světové kriminalistika. *Kriminalistický sborník*. Praha: 1994, roč. XXXVII, č. 11, s. 504-506.
4. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum*. 1. vyd. Praha: Portál s.r.o., 2005. 407 s. ISBN 80-7367-040-2
5. HLAVÁČEK, J. a kolektiv. FODAGEN aneb Proč potřebujeme zkvalitnit evidenci pachatelů. *Kriminalistický sborník*. Praha: 2002, roč. XLVI, č. 4, s. 27-37.
6. HOLUBEC, J., HLAVÁČEK, J. AFIS pro 21. století. *Odborná sdělení KÚ*. Praha. 1995, č. 1.
7. KOCH, W. *Čtení z ruky*. Přel. J. Dušková. 1. vyd. Praha:PRAGMA, 1997. 206 s. Přel. Z: Das Handlese Handbuch. ISBN 80-7205-488-0.
8. MAŠTALKA, J., MĚSÍČEK, J. Právní úprava zpracování osobních údajů v působnosti Policie České republiky. *Kriminalistický sborník*. Praha: 2004, roč. XLIX, č. 4, s. 57-60.
9. MATES, P. *Ochrana osobních údajů*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2002. 73 s. ISBN 80-246-0469-8.
10. MUSIL, J. Jan Evangelista Purkyně a daktyloskopie. *Kriminalistický sborník*. Praha:

- 1987, roč. XXXI, č. 12, s. 758-760.
11. NĚMEC, B. Dějiny daktyloskopie. *Kriminalistický sborník*. Praha: 1958, roč. II, č. 11, s. 510-555.
12. NĚMEC, B. Dějiny daktyloskopie. *Kriminalistický sborník*. Praha: 1958, roč. II, č. 12, s. 555-563.
13. NOVÁK, P. Možnosti vynucení odběru biologických materiálů. *Kriminalistika*. Praha: 2004, č. 3, s. 190-194.
14. SMOTLACHA, Z. Eurodac. *Kriminalistický sborník*. Praha: 2002, roč. XLVI, č. 4, s. 42-46.
15. SUCHÁNEK, J. a kolektiv. *Kriminalistika kriminalistickotechnické metody a prostředky*. 2. vyd. Praha: PA ČR, 1999. 354 s. ISBN 80-7251-014-2.
16. STRAUS, J., PORADA, V. *Kriminalistická daktyloskopie*. 1. vyd. Praha: PA ČR, 2005. 285 s. ISBN 80-7251-192-0.
17. SURYNEK, A., KOMÁRKOVÁ, R., KAŠPAROVÁ, E. *Základy sociologického výzkumu*. 1. vyd. Praha: Management Press, 2001. 160 s. ISBN 80-7261-038-4.
18. VOKURKA, M. - HUGO, J. a kolektiv. *Velký lékařský slovník*. Speciální vyd. Praha: MAXDORF, 2002. 925 s. ISBN 80-85912-70-8.
19. PRINTRAK INTERNATIONAL. *Systém pro automatickou identifikaci otisků prstů AFIS 2000*. Uživatelská příručka pro obsluhu pracovních stanic. Anaheim: Printrak International, Inc., 1995. s. 1-9. A2WU03CZ.
20. Vystoupení poslance prof. JUDr. Zdeňka Jičínského, DrSc. k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (sněmovní tisk 1024) – první čtení, 9.2. 2006.
21. Vystoupení poslankyně JUDr. Evy Dundáčkové k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (sněmovní tisk 1024) – druhé čtení, 19.4. 2006.
22. Vystoupení poslance Mgr. Františka Bublana k vládnímu návrhu zákona, kterým se

mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (sněmovní tisk 1024) – druhé čtení, 19.4. 2006.

23. Vystoupení poslance Michala Doktora k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (sněmovní tisk 1024) – druhé čtení, 19.4. 2006.

24. Vystoupení senátora ing. Pavla Janaty k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (sněmovní tisk 1024) – senát, třetí čtení, 25.5. 2006.

Internet, www stránky:

25. Španiel, Filip. Vývojová nestabilita, geny, lateralizace mozku a schizofrenie: příběh s otevřeným koncem (online) Platný http://www.tigis.cz/psychiat/psychsupp3_05/17_spaniel.htm, březen 15, 2007.

26. Ministerstvo vnitra ČR. Schengen a informační systémy (online) Platný <http://www.mvcr.cz/schengen>, září 25, 2006

27. Klein, Zdeněk. Dermatoglyfy rukou české populace II. Dlačňové vzory (online) Platný <http://www.tigis.cz/PSYCHIAT/PSYCH199/04klein.htm>, březen 15, 2007.

28. Kriminalistický ústav Praha. Zpracování stop (online) Platný http://sweb.cz/krimi-sp/02_exper/experti, březen 15, 2007

29. Kriminalistický ústav Praha. Daktyloskopická evidence (online) Platný http://www.sweb.cz/krimi-sp/05_preds/ku pha.htm, březen 15, 2007

30. Euroskop. Dokumenty. (online) Platný <http://www.euroskop.cz/45099/clanek/>, březen 15, 2007.

31. Úřad pro ochranu osobních údajů. Právní předpisy (online) Platný <http://www.uoou.cz/index.php?l=cz&m=left&mid=01&u1=&u2=&t=>, březen 15, 2007.

32. Koncepce výzkumu. (online) Platný <http://www.eamos.cz-zsf.jcu-katedry-soc.pol> a

sociologie, leden 15, 2007.

33.	Evropská	unie.	Europol.	(online)	Platný
	http://europa.eu.int/institutions/jha/index_cs.htm , January 15, 2007.				
34.	Ministerstvo	vnitra.	Interpol.	(online)	Platný
	http://mvcr.cz/policie/prezentace/omps.html , březen 15, 2007.				

Právní předpisy:

35. Všeobecná deklarace lidských práv vyhlášená Valným shromážděním 10. prosince
36. Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky, ve znění pozdějších novel.
37. Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 95/46/ES, o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a s volným pohybem těchto údajů.
38. Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod vyhlášená pod č. 209/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů.
39. Mezinárodní smlouva ze dne 25. září 2002 o spolupráci s Europolem publikovaná ve Sbírce mezinárodních smluv pod č. 108/2002 Sb. m. s.
40. Úmluvě o Europolu ze dne 18. července 2005 publikovaná ve Sbírce mezinárodních smluv pod č. 72/2005 Sb. m. s.
41. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech č. 120/1976 Sb.
42. Nařízení Rady (ES) č. 2725/2000 o zřízení „Eurodac“ pro porovnávání otisků prstů za účelem účinného použití Dublinské úmluvy.
43. Metodický pokyn č. 10/2002 ředitele Kriminálního ústavu Praha Policie České republiky, k upřesnění okruhu osob, u nichž jsou prováděny identifikační úkony.
44. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
45. Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.
46. Zpráva o činnosti Dublinského střediska České republiky za rok 2005. Odbor azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra České republiky. s. 1-28.
47. Závazný pokyn policejního prezidenta č. 30/2005 ze dne 14. března 2005, kterým se upravuje provozování informačních systémů AFIS 2000, C-AFIS a některé podmínky

provozování daktyloskopických sbírek.

48. Závazný pokyn policejního prezidenta č. 100/2001 ke kriminalistickotechnické činnosti Policie České republiky.
49. Závazný pokyn policejního prezidenta č. 55/2002, kterým se stanoví jednotný postup Policie České republiky při zpracování osobních údajů při plnění úkolů Policie České republiky v souvislosti s trestním řízením.
50. Závazného pokynu policejního prezidenta č. 71/2006 ze dne 23. května 2006 o spolupráci útvarů Policie ČR a Europolu.
51. Zákon ČNR č. 200/1990 Sb., zákon o přestupcích.
52. Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
53. Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii ČR, ve znění pozdějších předpisů (zákon o azylu), ve znění pozdějších předpisů.
54. Zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
55. Zákon č. 40/1974 Sb., o Sboru národní bezpečnosti, ze dne 24. dubna 1974.
56. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
57. Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů.

8. Klíčová slova

- AFIS 2000
- Eurodac
- identifikace osob
- kriminalistická daktyloskopie
- osobní údaje
- policie